

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

VOL. VI.

БЕРЕЗЕНЬ — 1956 — MARCH

No. 30

ПОСТАНОВИ

II-гої КОНФЕРЕНЦІЇ ЦК ОДУМ-у

Іван Гончаренко:

Т. ШЕВЧЕНКО — ВИХОВАТЕЛЬ
НАЦІЇ

І. П. Мазепа:

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТІЇ І ЕЛІТИ
В УКРАЇНІ

Ванда Диновська:

З ГІНДУСЬКОЮ ПРОЩЕЮ
В ГЛИБИНУ ГІМАЛЯЇВ

Ю. Моретті:

ЛИСТ З УКРАЇНСЬКОЇ РІВ'ЕРИ

Григорій Скит:

ВІД СИНЬОГО ДІНЦЯ ДО БУРОЇ
КАМИ...

В ЧЕРГОВОМУ ЧИСЛІ:

Д. Лобай-Кумановський:

ПОСТАННЯ СВІТУ І ЛЮДИНИ

Артим Кравченко:

КОЛГОСПИ У КАЗАХСЬКИХ СТЕПАХ

В. Дубзвий:

У КРАЇНІ АРАБСЬКИХ НОЧЕЙ

MOLODA UKRAINA

191 Lippincott Street, Toronto, Ontario

ТОРОНТО

НЬЮ-ЙОРК

MOLODA UKRAINA
A Ukrainian Monthly Magazine
Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

**ПРЕДСТАВНИЦТВА
"МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"**

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St.
Sunshine, Victoria,
Australia.

В Бельгії:

Mr. H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Mr. Andrij Bondarenko
123 High St.
Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

У Франції:

Mr. W. Mirutenko
Court Digeau 155
Ostricourt (Nord), France
Post conto:
Lillie c/c 260791

У Німеччині:

Mr. I. Kornejtshuk
Muenchen, 54
Seehamer St. 13, Apt. 2,
Germany

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

Шановна Редакціє!

Думаю, що Вам, а може й самому шановному п. Р. Гайдари буде цікаво знати, яку реакцію викликала серед одумівців його стаття "ОДУМ і політичні партії" ("МУ", ч. 28)... Передусім ми хотіли б знати, яким важливим причиною маємо завдячувати спонуку УРДП в зробленні такого "милого" вчинку в Австралії? "Там, де УРДП з тих чи інших причин відтягнула з ОДУМ-у свої кадри — ОДУМ благополучно помер..." — пише п. Гайдар, вказуючи на Австралію. Це, безперечно, принесло "велику користь" українській еміграції в Австралії! Чи маємо сподіватися цього самого в Канаді й Америці?

...Ми ніколи не мали нагоди завважити будьяку спробу нас упартійнювати. Ми самі вибирали вільним голосуванням тих, до яких мали найбільше довіря і зовсім не під диктат УРДП. Кому ж і пощо руйнувати наше здорове молоде об'єднання, де в дружній атмосфері нарешті нормально розвивався, відмежований від будьяких партійних впливів, світогляд молоді української людини, де нікому не приходило на думку запитати: "Звідки ти?...". де справді процвітав маленький зразок великої ідеї — соборності!

Чому ж старше громадянство не може перемогти свої егоїстичні погляди й не залишить нас у спокою? Невже ж комусь справді справило б приємність зруйнувати й дивитись, як "благодішно вмирає", може найкраще і найцінніше, що має українська еміграція?

З пошаною,

П. Богатська, Торонто

Шановний Пане Редакторе!

Прочитавши минулого року в "МУ" статтю п. Д. Ткачука про "Світла і тіні ОДУМ-у" — я був переконаний, що й в ОДУМ-і вибухла якась "революція". Познайомившись, однак, з відповіддю Р. Гайдара, приходжу до висновку, що жодні революції й переворотів не потрібні там, де й без них можна вільно висловлювати свої думки та поширювати свої політичні погляди... А в ОДУМ-і бачу, це можна. Мабуть тому ОДУМ і є чи не єдиною (та ще й надпартійною) організацією на еміграції, що й досі не розколась. Що ж, не називаю себе демократом, але щастя Вам Боже! Може з вашої терпимості і терпеливості справді виросте так потрібна нам зріла спільнота різних...

З пошаною до Вас

Б. Боровий, Великобританія

Шановний Пане Редакторе!

Як звичайно, правда у полеміці Р. Гайдара з Д. Ткачуком лежить десь посередині. Не сумніваюся в тому, що обидва вони добрі одумівці (хоч я й не зовсім певний, хто заховався за псевдо Гайдара), але, на жаль, обидва вони ще кращі партійці й це не дозволяє їм бути об'єктивними... Якщо бажаєте, щоб міжпартійні дискусії на сторінках "Молодої України" були цікаві, об'єктивні і корисні для молоді, то запропонуйте Вашим співробітникам таке: хай кожний критикує потягнення своєї власної партії, замість мокрим рядном накидатись на партії інші. Нам, наприклад, було б багато цікавіше довідатись від Д. Ткачука, чому на ювілейній Зустрічі ОДУМ-у не було привітів від Української Робітничої Організації та Української Вільної Громади, ніж читати його закиди на адресу СУЖЕРО. Також Р. Гайдар зробив би справжню прислугу ОДУМ-ові, якщо б мав відвагу скритикувати поведінку австралійської УРДП, замість виправдовувати її загальниково "тими чи іншими причинами". Серйозних причин для відтягнення партійних кадрів з ОДУМ-у в Австралії не було. Натомість були дрібні інтриги і ненависть між самими членами УРДП й це відбулося як на діяльності австралійського ОДУМ-у, так і надіяльності тієї партії. Наші партії не святі. Вони роблять стільки промахів і вносять таку колотнечу в громадське життя, що видаються нашої молоді зайвими і шкідливими. І направити той стан можна не закидаючи на адресу інших, як це практикують наші партійні діячі, а щирим бажанням почати духове оновлення від себе та від своєї партії...

З одумівським привітом,

Ваш М. Сергієнко, США

Поважаний Пане Редакторе!

Якщо б перед кількома роками мені були сказали, що з численної сумівської преси ("Авангард", "На Варті", "Голос Молоді", "Крила" і ін.) не залишиться й сліду, натомість розвиватиметься "Молода Україна" невідомого тоді ОДУМ-у, — я назвав би це кепським жартом. Сьогодні це факт, з яким мушу миритися... Не здивуйтеся, коли дистанте від мене список десятка приєднаних передплатників Живі — підтримують живе...

З пошаною,

О. Па-цький, США

НА ОБКЛАДИНЦІ: Раїса Шапка — контестантка "Молодої України" з Торонта.

Чи ваша філія зголосила вже кандидаток на перший контест "Молодої України", що відбудеться осінню ц. р.?

НАШІ ПРОБЛЕМИ

На третьому етапі

праці і змагань

З МАТЕРІЯЛІВ II. КОНФЕРЕНЦІЇ ЦК ОДУМ-у

В 1955 році українська демократична молодь у вільному світі відзначала п'ятирічний ювілей організаційного оформлення вже перед тим існуючого і діючого руху в Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ).

Проте ювілейні з'їзди ОДУМ-у США і Канади не перетворились в святочні маніфестації, а мали характер виключно ділових нарад в обговоренні пройденого етапу, характеристичного організаційним і ідейним ростом, та в започаткуванні нового. В цьому й відбивається живучість організації української демократичної молоді та її зрілість й відповідальність за свою й людську працю.

В такій атмосфері шукання шляхів уперед, у критичному підході до минулої праці, в дискусії над планами і напрямними на новий період діяльності проходила й Друга Конференція Центрального Комітету ОДУМ-у, що відбулась 24-25 грудня м. р. в Торонті. З нагоди цієї Конференції було влаштовано зустріч членів ЦК з провідними діячами українського суспільно-громадського життя в Канаді. Ця зустріч мала за ціль затіснити зв'язок і співпрацю ОДУМ-у з українським суспільством й заслухати його критичну думку щодо проробленої нами праці та поради щодо майбутньої діяльності.

Представники українського громадянства, як і II Конференція ЦК Об'єднання Демократичної Української Молоді, ствердили вірадрний факт: Молоді українські демократи йдуть правильним шляхом, шляхом синтезу всього цінного і творчого, шляхом самовиховання та плекання здорових національних і людських прикмет, що є основою у формуванні повновартісного громадянства, та що ОДУМ став світовою організацією української молоді, організацією з міцним і солідним фундаментом, який гарантуватиме тривалість наших здобутків та уможливуватиме дальшу реалізацію наших планів.

Так, ми зробили корисну й відповідальну працю, не дивлячись на стільки труднощів і перешкод різного характеру. Однак ми свідомі й наших недоліків. Ріст нашого Об'єднання цілком природньо поставив перед нашим Рухом питання досконалого розроблення й засвоєння організаційно-виховної структури, проблему організації українського юнацтва — одумівського доросту, розбудови Демократичного Об'єднання Українських Студентів — сектору студіюючої молоді, справу активізації й поживалення нашої діяльності на зовнішньому відтинку, справу дальшої розбудови видавництва "Молода Україна", видання окремих публікацій чужими мовами і т. д. Це — з одного боку. А з другого — проблема формування провідних кадрів та збагачення нашої духовості і кристалізація нашого світогляду, світогляду завтрішньої України. Це кардинальні і ключеві завдання, які наше Об'єднання може й повинно здійснити в цьому новому особливому періоді праці.

Отже, Дорогі Друзі, перед всіма нами етап нового розвитку в ширину і висоту. Усім нам мусить залежати на реалізації тих ідей, планів і напрямних, що їх ми

винесли з Другої Конференції ЦК та Крайових З'їздів ОДУМ-у. Цього всього ні Центральний Комітет, ні Редакція "МУ", ні Крайові Управи ОДУМ-у, звичайно, не в силі зробити самі. Тільки у тісній і дружній співпраці всього членства, у товариській взаємодопомозі, солідарності та братерській єдності ми здійснимо ті завдання й внесемо в українську спільноту нові вартості, що будуть осягом ідейності, жертвенності й активності всіх одумівців у всьому світі.

ПОСТАНОВИ КОНФЕРЕНЦІЇ

I. У світоглядно-релігійній ділянці

1. В нашій добі буйного технізму та знецінення духових вартостей щораз частіше й сміливіше лунає голос передових мислителів сучасного світу: Обличчям до Бога! Назад до релігійного світосприймання! Друга Конференція ЦК ОДУМ-у вважає, що пристрасні світоглядно-ідеологічні шукання кращої частини нашої молоді лиш тоді матимуть глибший сенс і будуть плідними, коли твердо спиратимуться на фундаментальні принципи науки Христа.

2. Тому, не ставлячи перешкод у намаганнях одумівської молоді знайти цілісно-гармонійний і науково-узаasadнений світогляд Конференція одночасно звертає увагу молоді на обов'язок пізнати й зглибити перш за все основні християнські ідеї, як в їх біблійному оригіналі, так і в інтерпретації богослов'я та кращих представників сучасної науки й літератури.

3. Вважаючи релігійний первень підставовим у конструктивному вихованні української молоді й підкреслюючи незадовільний стан цієї ділянки в діяльності наших молодечих організацій, Конференція рекомендує Головному Управу ОДУМ покликати для одумівської молоді офіційних крайових і філіяльних духовних опікунів з поміж українського духовенства.

4. Для більшого впливу на діяльність Об'єднання, крайові духовні опікуни автоматично входять у склад Головної Виховної Ради ОДУМ-у, а філіяльні духовні опікуни автоматично входять у склад Філіяльних Виховних Рад. Раз покликані духовні опікуни одумівської молоді виконують свої функції так довго, поки мають для цього можливості й бажання.

5. Не вмішуючись у справу релігійної приналежності окремих одумівців, Конференція висловлює своє тверде переконання, що українська молодь віддасть свій молодечий запал, ідеалізм та жертвенність передусім тим церковним громадам, які на ділі виявлять найбільше християнської терпимості, любові до ближнього та зрозуміння моменту нашої національної трагедії.

6. Конференція закликає всю одумівську молодь сприймати релігійно-світоглядovu проблематику глибоко, почуватись єдиною великою християнською громадою й не перебільшувати розходжень обрядового та церковно-організаційного характеру, що в обличчі Бога й великих спільних наших завдань є речами несуттєвими.

II. В ідеологічно-програмовій ділянці

7. ОДУМ був і є об'єднанням всієї української демократичної молоді без огляду на її вузкі політично-програмові погляди та партійну приналежність. ОДУМ визнавав і визнає тільки демократичну ідеологію в її найширших рамках, так як цю ідеологію розуміли ідеологи англійської демократії та американської і французької революцій і як її здійснювали й здійснюють будівничі Української Народної Республіки.

9. Українські і чужинецькі повідомлення з поневоленої батьківщини виразно вказують, що визвольна боротьба українського народу проти комуністично-російського імперіалізму та тоталітарно-деспотичного режиму ведеться сьогодні всеціло під прапорами й гаслами демократії західного зразку.

Друга Конференція ЦК ОДУМ-у закликає нашу молодь на еміграції не хитатись ідейно, не сприяти своєю активністю чи пасивністю залишкам того чи іншого тоталітарного намулу в нашому громадському житті, а постійно засвоювати, поглиблювати і пропагувати ті ідейно-політичні постулати, за які бореться неупокорена наша молодь в Україні та в інших країнах російсько-комуністичної домінації.

10. Конференція стверджує, що неминучий дальший технологічний і економічний прогрес незвичайно утруднюватимуть успішну реалізацію демократичної ідеології в суспільно-економічному житті й вимагатимуть від демократичних провідників максимальних зусиль в погодженні принципів демократичних свобод з вимогами модерної плянної і у великій мірі централізованої господарки. Конференція зобов'язує всіх провідників ОДУМ-у уважно студіювати новіші праці чільних соціологів та економістів Заходу й застосувати ці знання в своїй практичній роботі.

III. В ділянці зовнішніх зв'язків

11. Свідчення найновіших втікачів зза залізної заслонки та недавніх в'язнів советських концентраційних таборів підтверджують факт, що активна боротьба українського народу за своє визволення триває й далі з непомітною силою. Друга конференція ЦК ОДУМ-у вимагає від одумівської молоді, зокрема молоді студентської, уважно слідкувати за всіма проявами цієї боротьби та систематично, своєчасно і об'єктивно інформувати про неї своїх чужинецьких співтоваришів. Жодна сутичка наших повстанців з ворогом, жодне заворушення в советських концтаборах, жодний вияв спротиву окупантові на українському політичному, економічному чи культурному фронті не сміє бути нами легковажений чи ігнорований.

12. Конференція вітає рух європейської молоді, спрямований до Об'єднаної Європи і рекомендує керівнику відділу зовнішніх справ при ЦК ОДУМ-у негайно поробити заходи для прийняття евр. ОДУМ-у в члени відповідних міжнародних молодечих європейських центрів. Одумівська молодь повинна стати передовими пропагаторами Об'єднаних Держав Європи, у склад яких входили б вільні і рівні нації включно з Україною, в протидію імперіалізму російської "тюрми народів".

13. Конференція звертає увагу на факт, що в час, коли советські диверсійні "комітети" тов. Михайлова намагаються різними провокативними методами змусити вільну українську молодь повернутися "на ріднину" — мільйони нашої молоді насильно депортується з батьківщини на пустинні землі Казахстану, Алтаю та західного Сибіру. Друга Конференція Центрального Комітету ОДУМ-у, іменем всієї української демократичної молоді висловлює щиру подяку урядам вільного світу за їх одностайний спротив діям советських людоловів та за оборону права азилу для втікачів, колишніх громадян і каторжників Советського Союзу.

14. Поруч комунізму, найбільшою загрозою для вільного світу є недооцінка ним визвольних рухів поневолених народів Європи, Азії і Африки. Конференція зобов'язує одумівські референтури зовнішніх зв'язків використати всі можливості особистих знайомств, школи, з'їздів, преси і листування для здобуття прихильності визвольним рухам поневолених народів серед молоді вільного Заходу та для поборок сильних комуністичних впливів серед молоді відсталіших народів Азії і Африки.

15. Конференція з жалем стверджує, що ділянка зовнішніх зв'язків була досі найбільш занедбаною ділянкою в роботі ОДУМ-у й мала найменшу підтримку та зрозуміння з боку членства й Головних Управ. Для покращання діяльності цієї важливої референтури, Центральний Комітет ОДУМ-у приймає окрему резолюцію й буде домагатись від Головних Управ безумовного її виконання.

IV. У внутрішньо-українській ділянці

16. Друга Конференція ЦК ОДУМ-у з вдовolenням відзначає факт частинного відпруження у внутріпартійних розграх нашої еміграції. Конференція зобов'язує провідників і публіцистів ОДУМ-у докласти всіх зусиль для завершення повної нормалізації в нашому суспільно-громадському житті й сподівається, що в цьому підтримає нас вся організована українська молодь, якій вже надокучили дрібні інтриги, амбіціонерство та наклепництво, що ще досі мають місце в нашій спільноті.

17. Вважаючи, що для ведення успішної визвольної боротьби і політики є необхідний один Визвольний Центр, Центральний Комітет ОДУМ-у вітає рішення Панамериканської Української Конференції про консолідацію всіх наших політичних груп на базі Української Національної Ради і її Виконного Органу й бажає представникам ПАУК повного успіху в завершенні взятої на себе ініціативи.

18. До часу завершення повної консолідації, ВО Української Національної Ради просимо активізувати і поширити свою зовнішньо-політичну діяльність поза Американський Комітет Визволення від большевизму, а групи, які не входять у склад Виконного Органу, просимо стриматись від дальшої безвідповідальної й демагогічної кампанії проти Виконного Органу, яка нашої визвольної політиці та боротьбі ніякої користі не приносить. Критика діяльності нашого Визвольного Центру потрібна, але ця критика мусить бути відповідальною і конструктивною.

19. Конференція посилає гарячий братній привіт бійцям Української Повстанчої Армії, членам українського підпілля, політичним каторжникам тюрем і концтаборів СССР, всьому українському народові і зокрема українській молоді, розкиданій по всіх просторах Советського Союзу, з якою лучать нас однакові стремління й однакові цілі боротьби за свободу людини й свободи народів.

20. Конференція вітає українські Церкви та їх Достойників, Державний Центр УНР і його репрезентативів, усі організації, товариства і установи на еміграції, що борються за здійснення наших національно-державних ідеалів...

V. В організаційній ділянці

21. З перспективи п'ятих років можна і треба ствердити, що одумівський рух поза Північно-Американським континентом розвивається незадовільно. Друга Конференція ЦК ОДУМ-у уповноважує керівника внутрішнього відділу вжити рішучих заходів для активізації ОДУМ-у в Англії та Австралії та для створення крайових одумівських організацій в інших країнах. Конференція закликає українську демократичну молодь в

усіх країнах побороти пасивність й дрібні внутрішні непорозуміння й включитися в розбудову єдиного Об'єднання Демократичної Української Молоді, за прикладом молоді Сполучених Штатів і Канади.

22. Конференція стверджує, що головною перешкодою в розгортанні дальшої праці ОДУМ-у є дошкульний брак провідних виховних кадрів. Конференція засуджує безвідповідальну тактику тих демократичних угруповань, які іронічно говорять і пишуть про "світую та лисіую молодь", чим знеохочують старших досвідчених виховників у їх праці серед молоді. Вважаючи справу виховання молоді надто серйозною і відповідальною справою, Конференція закликає всіх старших виховників і педагогів демократичних переконань увійти в контакт з Головними Управами та Управами філій ОДУМ-у й активно допомогти їм поставити виховну роботу в ОДУМ на відповідний рівень.

23. Знаючи, що деякі виховні завдання є понад силу окремим молодечим організаціям, Центральний Комітет ОДУМ-у привітає ініціативу створення крайових Рад Молоді (на зразок Ради Української Молоді Канади при КУК), які перебрали б частинно виховні обов'язки окремих організацій і обіцяє дати цим Радам Молоді свою всесторонню підтримку.

24. Для уніфікації виховної методики та організаційної структури ОДУМ-у в різних країнах, Конференція доручає окремій комісії виробити проект усеодумівського правильника, який буде зобов'язуючим після затвердження його Загальним З'їздом.

25. На вимогу багатьох філій Конференція затверджує уніформу для Юного ОДУМ-у та молодшого членства ОДУМ-у, залишаючи Головним Управам свободу стилізації у межах їхніх країн.

26. Стверджуючи велике виховне значення щорічних літніх Зустрічей одумівської молоді з громадянством США і Канади, Конференція вважає потрібним продовжувати традицію цих зустрічей та заохочує Головні Управи практикувати такі зустрічі в меншому міжпрвинційному чи міжобласному масштабі.

27. Конференція гаряче вітає молодь Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, яка одверто й відважно прийняла демократичну платформу дії. Віримо, що разом з нею, плече-в-плече, в ОДУМ-і та ДОУС-і, працюватимем та боротимемось за встановлення незалежної соборної демократичної української держави.

VI. Студентство

28. Конференція ЦК ОДУМ-у вітає розгорнення діяльності Демократичного Об'єднання Українських Студентів та закликає все членство ОДУМ-у підтримати морально, матеріально й організаційно братній ДОУС, що входить в систему руху української демократичної молоді й узгіднює свою ідеологічну роботу з Центральним Комітетом ОДУМ-у. Конференція висловлює надію, що всі студенти-одумівці включаться в своє ідеологічно-світоглядове студентське об'єднання (ДОУС), а студенти-доусівці знайдуть час і можливість допомогти в роботі ОДУМ-у на тих ділянках, де їхня допомога конечна.

29. Конференція стверджує невідрадний факт, що жодна демократична організація за виїмком Українського Робітничого Союзу не допомагає фінансово в студіях конечно-потребуємим і особливо здібним студентам-демократам. У зв'язку з цим Центральний Комітет ОДУМ-у зобов'язується платити щорічну вкладку до Студентського Фонду ім. М. Павлушкова у сумі \$100 й кличе Проводи Українського Робітничого Союзу, УН-Союзу, СУНД, ЗЧ ОУН, Української Револьюційно-Демократичної Партії, Українського Національно-Демократичного Союзу, Союзу Українців Самостійників (Канада), Української Вільної Громади, Товариства Учасників Української Визвольної Боротьби, ДОБРУС, СУЖЕРО, Т-ва Прихильників УНР піти за нашим прикла-

дом. Неназваним тут демократичним організаціям залишаємо ініціативу продовжити список фундаторів студентського фонду ДОУС-у.

VII. Юний ОДУМ

30. Справі виховання в національному дусі дітей українських емігрантів Конференція приділяє окрему й особливу увагу, постановляючи:

а) Створити при ЦК ОДУМ-у Головну Виховну Раду з осідком у США. Головна Виховна Рада повинна складатися з фахівців-педагогів, які підготуватимуть програми праці над дітьми в галузях методичного самовиховання, по українознавстві, розвитку зовнішнього світосприймання, клубових та теренових гор і т. п.

б) Для переведення практичної роботи в Філіях, за ініціативою Управ філій створити Батьківські Комітети й спільно з ними покликати до життя філійні Виховні Ради, які б пристосували виховні матеріали до місцевих можливостей та провадили б практичну роботу по вишколенню одумівських виховників юнацтва й допомагали б виховникам у переведенні виховної програми.

в) Рекомендувати філіям створити місцеві культурно-освітні фонди, контрольовані Виховною Радою й зуживані в основному на працю місцевих відділів Юного ОДУМ-у.

31. Взаємовідносини між Головною Виховною Радою, референтами юнацтва, Батьківськими Комітетами і філійними Виховними Радами регулює всеодумівський Правильник.

32. Без Батьківських Комітетів та філійних Виховних Рад творити відділи Юного ОДУМ-у філіям не рекомендується.

VIII. Видавнича ділянка

33. Конференція вважає, що друковане слово є одним з основних засобів утримування зв'язку з членством ОДУМ-у та виховання й ідеологічно-світоглядного оформлення одумівців. Тому видавання і дальша розбудова журналу "Молода Україна" — конечні й необхідні.

34. Конференція звертає увагу одумівської молоді й старшого громадянства, що видавництво "Молода Україна" й досі не має постійної фінансової бази, розвиваючись завдяки посвяті окремих одиниць, якої, річ ясна, не можна надуживати. Тому Конференція закликає всіх читачів "Молодої України" пожавити збірки на пресовий фонд, а зокрема максимально збільшити число передплатників журналу як у колах одумівської молоді, так і поза ОДУМ-ом.

35. Конференція доручає відділові внутрішніх справ та юнацтва приступити до підготовки випуску окремого юнацького додатку до "МУ" та до видавання виховних брошур на актуальні теми. Тому звертається до всіх Головних Управ з проханням своєчасно вив'язуватись з своїх фінансових зобов'язань супроти ЦК, який взяв на себе найкоштовніші проекти всеодумівського характеру.

36. У зв'язку з тим, що ЦК ОДУМ-у, ані тим більш Головні Управи, не мають можливості фінансувати більші світоглядно-ідеологічні видання, — Конференція апелює до всіх одумівців підтримати передплатами заплановані видання видавництва "Ключі" під редакцією д-ра М. Шлемкевича, як також підтримати незвичайно цінний для духового формування молоді журнал "Листи до Приятелів".

37. Друга Конференція ЦК ОДУМ-у висловлює щире подяку всім організаціям, установам та окремим особам, які матеріальною підтримкою уможливили великою мірою успішну працю ЦК ОДУМ-у та надіється, що українське громадянство і дальше всебічно підтримуватиме почини української демократичної молоді.

З одумівським привітом,

Центральний Комітет ОДУМ-у

Іван ГОНЧАРЕНКО

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИХОВАТЕЛЬ

Як Сковорода у 18 ст., так Тарас Шевченко у 19 стоїть у центрі нашого відродження й національного самопізнання. По силі й глибині своїх проникливих ідей, їх відповідності духові свого народу, Т. Шевченко не має собі рівного ще й сьогодні. З'явився він у нашої історії в найбільш трагічну добу її. Трагізм цей полягав не тільки в глибокому занепаді національно-державних ідеалів українського народу, а ще більше в занепаді морального чуття серед нащадків бувшої провідної верстви, козацької старшини. Ці нащадки, нові пани "дворяни" з ласки московської цариці Катерини II, скоро забули, за що проливали кров і клали свої голови їх лицарські предки і навперейми запобігали ласки перед Москвою, випрошуючи собі кріпацькі душі, за волю яких боролись їх діди й прадіди. Надто зубожіли серцем оці нащадки, бо крім збагачення земельними добрими та ще чинами й відзнаками московськими, — ніщо більше їх не цікавило. І ось оцю глибину морального занепаду і трагічні наслідки його для нації перший збагнув Шевченко. "Всі оглухли, похилились в кайдаках..." (Гоголю). "Доборолась Україна до самого краю: гірше ляха свої діти її розпинають..." (Послання). "Заснула Вкраїна, бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла, В калюжі, в болоті серце прогноїла І в дупло холодне гадюк напустила..." (Чигирине, Чигирине). Українській людині властиво жити переважно серцем, бо сердечні почуття сильно впливають на її поступовання. Нещастя, коли в серці перемагає зло над добром і любов'ю. І ось серце нащадків ліпших людей України, які ще могли мати авторитет серед української людності, авторитет створений їх прадідами, — це серце "прогноїлось" і в ньому загніздилися "гадюки". І в цьому найбільше нещастя України. Це збагнув геній нашого поета, і він самотужки розпочав "колосальне діло оздоровлення, переродження українського народу", а впершу чергу його провідної верстви. А для цього потрібно "розпанахати погане, гниле серце, трудне, І вицідити сукровату, а налити живої Козацької тії крові, чистої, святої!!!" Отже Шевченко ставить перед собою велетенське завдання перевиховати свій народ, відродити його колись шляхетне серце. Для цього треба притлумити егоїзм, жадобу матеріального збагачення, прищепити натомість християнську любов, братолюб'є...

Пригляньмося ближче до творчості нашого поета, щоб збагнути його керівні ідеї. Поза всяким сумнівом на першому місці тут стоїть його глибока релігійність та любов до скривдженого рідного народу. Релігійність його в дусі такої ж стихії свого народу. В основі буття Всесвіту є Бог, який і піклується про нього (Всесвіт). Пізнавати Бога можна через природу, уважне й глибше розуміння її, а також за допомогою мистецтва. Тому справжні мистці, зокрема поети, які йдуть за голосом свого покликання, є Божі обранці, пророки, які гдосять народові волю Бога. Пізнання Бога й життя, згідно з Його волею — найголовніше завдання людини. Коли народ живе по своїй вірі, в світлі Божого промислу, додержується своїх традицій, обрядів і звичаїв, — доля народу щаслива. Коли ж він збочує від своїх власних шляхів життя чи то під впливом чужої

зовнішньої сили чи під впливом своїх нерозумних свавільників, які відривають націю від своєї віри, своїх традицій, від свого звичаєвого, релігійного й морального життя і штовхають до забуття свого власного, до руїни національних основ — тоді постає хаос, деморалізація, а це спричинює трагедію народну, найбільші страждання, терпіння й жертви і веде до занепаду. Від такого занепаду спасають народ пророки, Божі посланці, які найглибше відчують трагедію національну і вказують шляхи спасіння. Отож Шевченко свідомо взяв на себе ролю й обов'язки такого пророка, сміливо вказував на причини національного лиха не тільки зсвішню — поневолення Москвою, а й внутрішню — глибоку деморалізацію і рішуче вимагав оздоровлення. Він був свідомий небезпек на цьому пророчому шляху, але не зважав на них і голосив Божу волю: "Скажу тиранам Божу волю, — Не зрозуміють, не приймуть! І на твоїм широкім полі Камінням вісника поб'ють" (Поема "Безталанний").

Я вважаю доцільним спинитися на питанні релігійності нашого поета. Це потрібно зробити тому, що релігійні почуття являють собою найістотнішу властивість духовості як українського народу, так і самого Шевченка. Відродження нашого народу може й повинно відбутися тільки в цьому напрямку. Так думав і наш геніальний Тарас. Під сучасну пору не всі з нас належно це розуміють і цінять змагання за розбудову національної Церкви.

Глибоку релігійність нашого народу, як також і нашого поета, породила багата чуттєва стихія його характеру та багатство й краса української природи. Шевченко заглибився в духову скарбницю свого народу, збагнув суть національної душі. "Перед поетом розкрилась у глибинах національного духа наявна присутність Бога, в ім'я якого Нація боронить себе і свій край...", зазначає дослідник Шевченка д-р Леонід Білецький. Тому його думки щодо цього виявляють, може й підсвідомі, погляди самого народу і тим допомагають нам краще розуміти його. Сам Шевченко уважав релігійність людини найкращою прикметою її характеру. Значення релігії в житті людини показав у поемі "Варнак". Захоплений помстою за власну кривду, він три роки ходив з ножом у халяві і "різав усе, що паном звалось", але заспокоєння й задоволення не знаходив:

"Одурів я, тяжко стало у вертепах жити... Вже на світ займалось, Вийшов я з ножом в халяві З броварського лісу, Щоб зарізатись. Дивлюся: Мов на небі висить святий Київ наш великий, Святим дивом сяють Храми Божі, ніби з Самим Богом розмовляють. Дивлюся я, а сам млію... Тихо задзвонили у Києві, Мов на небі... О, Боже мій милий! Який дивний Ти! Я плакав, до полудня плакав. Та так мені любо стало: І малого знаку нудьги тії не осталося, Мов переродився".

Переслідування церкви й релігії уважав найбільшим національним нещастям.

"Гине слава, батьківщина,
Немає де дітись...
Виростають нехрищені
Козацькі діти.
Кохаються невінчані
Без попа ховають...
Запродана жидам віра,
В церкву не пускають". (Тарасова ніч).

Отже, хоч яке тяжке було поневолення національне й соціальне під Польщею, але не воно являється найбільшим нещастям народу: таким нещастям є руйнування його церкви й релігії.

В основі української релігійності є своє, національне розуміння Бога, Який є втіленням любови, правди й справедливості. Тому наші релігійні почуття є джерелом християнської радості. Таку радість дає удосконалення людини в християнстві, яке вимагає все-

Конденсований розділ з недрукованої більшої праці на педагогічну тему.

прощення найлютішим ворогам. Шевченко не раз повертається до мотивів усупрощення, підкреслюючи тим велич і глибину релігійних переживань українського народу. Ось у поемі "Осика" проста селянка прощає своєму лиходієві панові, а він же розбив і понівечив у жакхливий спосіб життя не тільки її власне, а й її дітей. Цей же мотив згадує Шевченко і в поемах "Москалева криниця", "Неофіти" і у вірші "Між скалами, неначе злодій". Максим ("Москалева криниця") повернувся із москалів без ноги, поминав "о здоров'ї" свою Катерину, яка помандрувала геть із москалями. "І талан і безталання — Все, каже, од Бога". — Утре слюзи й веселенький стане".

А ось той же мотив із "Неофітів":

"Нема сім'ї, немає хати,
Немає брата, ні сестри,
Щоб незаплакані ходили,
Не катувалися в тюрмі,
Або в далекій стороні...
Не муштрувались.
О, Нероне!
Божий суд правдивий,
Наглий серед шляху
Тебе осудить... Припливуть
І прилетять зо всього світу
Святії мученики-діти
Святої волі...
Круг одра повстануть
В кайданах —
І... тебе простять"...

Перебуваючи на засланні в Новопетровській кріпості, Шевченко часто на самотині роздумував і над своєю долею і над долею свого народу. І нещасливу долю свою власну і таку ж свого народу поет розумів як прояв Божої ласки й піклування. Він писав до гр. А. Толстої 9. I. 57 р.: "Тільки тепер я цілком повірив у слово: "люблячи, караю вас". Тільки тепер молюся я і дякую його за безконечну любов до мене, за посланий іспит. Він очистив, вилікував моє бідне хворе серце. Він відхилив призму від моїх очей, через яку я дивився на людей і на самого себе. Він навчив мене, як любити ворогів, що ненавидять нас. А цьому не навчить ніяка школа, крім тяжкої школи покути і довгої розмови із самим собою. Я тепер почуваю себе коли не совершенним, то по крайній мірі бездоганним християнином. Як золото з вогню, як немовля із купелі, я виходжу тепер із похмурого чистилища, щоб почати нову благороднішу путь життя. І це я називаю справжнім, дійсним щастям".

Отже, неодноразове згадування християнського всепрощення і то майже протягом усієї творчості нашого поета свідчить про те, якого великого значення надавав він релігійним переживанням людини, справедливо вважаючи їх єдиним засобом морального удосконалення людства.

Чим більш заглиблювався Шевченко у сенс християнської науки і релігійного життя свого народу, тим більш вражало й обурювало його фарисейство і фальш в церковно-релігійних справах Московської церкви. Відомо, що там церква підпорядкована політичній владі і є простим знаряддям московської політики. Це є глумом над святими почуваннями людини і мусить деморалізувати віруючих такої церкви. Тому так обурюється наш поет проти московського православ'я.

"Храми, каплиці і ікони
І ставники, і мірри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомлені поклони
За кражу, за війну, за кров,
Щоб братню кров пролити
Просять і потім в дар Тобі приносять
З пожару вкрадений покров!". ("Кавказ").

Або:

"А ти, всевидящее око!
Чи ти дивилося звисока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сибір невольників святих,
Як мордували, розпинали і вішали
А ти не знало?
Око, Око, не дуже бачиш ти глибоко!
Ти спиш в кіоті..." ("Юродивий").

Отже, московський Бог тільки в "кіоті", Його нема в серцях людей, а в першу чергу нема серед проводу церковно-релігійного життя. Релігія, яка повинна бути дійовим засобом ушляхетнення людського серця, засобом обоження людини — такої релігії немає московське православ'я.

Теж саме й у вірші "Світе тихий, світе ясний...", який московсько-большевицька пропаганда любить наводити на доказ ніби антирелігійності нашого поета. Неправда й фальш! Все це є розпачливий крик людини-християнина проти блюзнірства московського православ'я, яке оправдує й прикриває найбільші паскудства, жакхливі жорстокості московської влади старих і нових часів.

Своєю глибокою релігійністю й щирістю християнських почувань Шевченко нагадує другого великого українця Г. С. Сковороду, філософа й педагога. Це два найбільші сини українського народу за останніх два століття. Вони вийшли з надр української нації, глибоко й правдиво розуміли душу її і тому своєю творчістю дають багатий матеріал для національного самопізнання. На них у першу чергу мусимо вивчати самих себе.

Поневолення нації завжди і всюди означає руїну національної самобутності. Руїна відбувається по лінії політичній, соціальній, церковно-релігійній і кінчається нищенням оригінальної культури і народного характеру. Це ми бачимо з нашої власної історії. Найбільш дошкульна є руїна української родини. Родина в кожного народу є основною початковою клітиною національного організму. Коли ця клітина здорова, свято береже в першу чергу позитивні властивості свого народу, тоді і нація в цілому буде здоровою і поступ її забезпечений. Ніде, тільки в родині дитина одержує псчаткові знання про навколишній світ, перші слова молитви до Бога, пізнає матірню любов і крізь призму цієї любовної теплоти буде дивитись на світ Божий. Але кожна мати подає очю початкову науку своїм дітям у національних формах і в національному розумінні. Тому таке велике значення для доброго національного виховання має здорова морально родина. Основою ж кожної родини є жінка-мати в ній. На ній, головним чином, лежить обов'язок виховання. Вона є джерело родинної атмосфери чи то любовно-теплої, щирої, привабливою, чи навпаки — холодної, відчужуючої, егоїстичної. Трудно достатньо оцінити роль жінки-матері, коли вона на висоті своїх природою визначених їй завдань. Зате, коли вона їх розуміє й добре виконує своє призначення, тоді вона по праву займає належне їй почесне місце в родині і в суспільстві. І ось цікаво пригадати тут свідчення арабських купців про нашу стару Україну з VI ст. по Р. Х. Вони стверджують: "Жінки у них (замужні) у великому пошанівку й за зневагу їх карається суворо... Дочки ж їх, дівчата, ходять з відкритими головами, так що кожний їх може бачити". ("Свобода" ч. 218 за 1955 р. Подав д-р Лужницький).

Це свідчення чужинців надто великої ваги для нас. Воно виявляє високу культуру родинного й суспільного життя наших давніх предків майже 1500 літ до нас. І коли пригадаємо, що в Московщині ще в 17 ст. жінки замикались у своїх теремах і не сміли показатись перед мужчинами з одкритим лицем, то не дивно, що москов-

ські впливи на нас аж ніяк не спричинились до нашого поступу.

Отже, коли така важлива роля жінки-матері, то понизити, зганьбити й знеславити її — то значить зруйнувати родину, а руйнувати родину значить руйнувати націю. І тому наші вороги спрямовують свої зусилля проти неї, проти української жінки-матері. Вони намагаються морально розкласти її, нашу родину й нас, мужчин, викорінюючи в нас отой давнотрадиційний погляд і пошану до своїх жінок-матері і накидаючи нам легковажне ставлення до них з позицій власного сластолюбства. Наш поет це глибоко розумів і став на захист її. З усією силою свого гнівного поетичного слова він виступив проти панів і москалів і взяв під захист знеславлених ними покриток, показавши нам високе шляхетне серце цих нещасних. Тема покриток чи взагалі української жінки-матері є центральною в творчості Шевченка і то протягом усього часу його творчого життя.

Я вкажу тут головніші твори на цю тему. Це будуть поеми: "Катерина", "Наймичка", "Осика", "Варнак"; вірш "Не спалося, а ніч, як море"; баллади: "Лілея", "Русалка" та й інші дрібніші твори.

Як же захищає Шевченко українську жінку, а, значить, разом з тим і українську родину? Він показує їх високу мораль, шляхетне серце, не дивлячись на те, що вони стали жертвами національного лихоліття, переступили національні традиції й зазнали безчестя. Ось Катерина. "Не слухала ні батька, ні неньки — Полюбила москалика, як знало серденько"... Вона повірила чужинцеві й віддалась йому, а він насміявся. Ні батьки, ні громада не прощають їй такого знехтування традиції, неписаного закону, що суворо вимагає берегти свою дівочу честь, бо це в той же час є і національна честь. Катерина розуміє свій тяжкий гріх, погоджується з присудом, іде геть, шукає батька синові. Зустрівши його й зрозумівши його ставлення, не дбає вже про себе, а тільки про дитину. Вона добре знає нещасливу долю сироти-байстрюка. Коли ж той батько чужинець відвернувся, вона не витримує й кінчає самогубством.

А ось Наймичка. Цілий вік свій карається за такий же гріх. Підкинувши дитину багатим бездітним людям, через рік наймається до них, щоб самій бути коло дитини, доглядати її. Яку велику жертву виявила вона, відмовившись від особистого життя. Вона жила тільки для свого Марка, не насмілюючись в той же час признатись, що вона його мати. Отже й тут бачимо самозречення й піклування про дитину. Сила любови матері до своєї дитини перемагає всякі егоїстичні потягнення.

Ще більш високий образ української матері-страдниці подає Шевченко в поемі "Осика" або "Відьма" (в пізнішій редакції)...

Як же розумів Шевченко українську родину, як вона повинна бути збудована? Першою умовою щасливого подружжя повинно бути взаємне кохання молодих. Це природне моральне право їх, і ніхто не може перешкоджати їм. Ось такі щасливі подружжя показує він у поемах "Сліпий", "Москалева криниця" (на початку), у віршах "І досі сниться", "Не молилася за мене" та й інших. Але молоді недосвідчені люди можуть помилятися й вибирати собі дружину з невідповідним характером. Тому є обов'язком батьків допомагати своїм досвідом і доброю радою перед таким важливим кроком дітей і, за народним звичаєм, поблагословити шлюб. Без цього одруження не може бути щасливим. Прикладом може бути поема "Катерина" та вірш "Туман, туман долиною..."

На перешкоді доброго родинного життя може бути деспотизм батьків, які не рахуються з почуттям молодих і, бажаючи щастя своїм дітям, вбачають його тільки в багатстві. Прикладом цього є "Тополя", "Мар'яна черниця" та "На вулиці не весело"...

Родинне щастя також не можливе тоді, коли подружжя не добре підібрані, коли одно з них надто індивідуально вдачі, дбає тільки про себе. Це показав поет у віршах "Між скалами, неначе злодій...", "Ой я свого чоловіка в дорогу послала" тощо.

Окремо підкреслює Шевченко обов'язок батьків доглядати й виховувати дітей, бо вони відповідають за них навіть і в дорослому віці...

Отже, показавши так українську жінку-матір, Шевченко тим самим захистив її і нашу родину. У неї, кинутої на найнижчі щаблі суспільного життя, він відкрив таке джерело любови, сердечної теплоти, людяности й самопожертви, що з ним трудно рівняти іншим. А це ж є ті необхідні якості без яких не можлива добра родина й родинне виховання.

Переходимо тепер до найголовнішої суті в світогляді і в творчості нашого поета: це є розуміння ним української національної душі. Перед генієм розкриваються таємниці буття народнього в силу його проникливої думки. Крім того, Шевченко глибоко знав скарби народньої культури: народні звичаї, обряди, вірування, міти, пісні, думи і т. д. У цьому надбанні народньої культури проявляються особливості духового обдаровання народу. Так само добре знав Шевченко й історію свого народу як із народніх джерел, так і з тої літератури, яка була на той час ("Історія Русов", "Історія Малої Росії" Бантиша-Каменського тощо). Роздумуючи над усім цим, він побачив "наявну присутність Божого Промислу над українським народом, присутність Бога, в ім'я якого нація боронить себе і свій край". Історію свого народу він розумів як поступне розкриття волі Божої і абсолютного духа нації. Україні, на його погляд, призначена Божим Провидінням певна місія. Ця місія є: здійснити першу заповідь Христа — братолюб'є, побудувати суспільний лад, в якому не було б скривджених, де панувала б Правда й справедливість. Одним словом, здійснити Царство Боже на землі. І тому Шевченко нічого так не благає в Бога як:

Подай любов, сердечний рай
І більш нічого не давай.
Подай любити правду на землі...
А всім нам вкупі на землі
Єдинодум'є подай
І братолюб'є пошли".

У розпачі запитує: "Чи буде правда між людьми? — Повинна бути, Бо сонце стане і осквернену землю спалить". ("Ой, люди, люди, небораци!")

Або знов: "І день іде, і ніч іде. І голову схопивши в руки, дивуєшся, Чому не йде Апостол Правди і науки?"

Також: "Церква-домовина розвалиться... і з-під неї Встане Україна І розвіє тьму неволі, Світ правди завітить І помоляться На волі невольничі діти". ("Стоїть в селі Суботові").

Та майже й уся творчість нашого поета то є розпачливий крик проти людської неправди, благання здійснити в повсякденному житті високі заповіді Христа. І він вірить, що Україна їх здійснить, тільки для цього вона мусить побороти в собі первні зла, мусить переродитись. Бо спотворений суспільний лад в Україні завинили не тільки зовнішні вороги москалі чи поляки, а також і свої люди, які забули чи не розуміють Божого призначення, а помагають ворогам "матір катувати".

Своє розуміння української душі Шевченко подає у містеріальній поемі "Великий лях". В основі цієї поеми лежить народня легенда про невичерпані національні сили, які глибоко заховані в козацькій землі та в душі народній, і що настане час, коли прийде велетень, зроджений на цій землі, і визволить Україну.

На початку поет подає розмову трьох українських душ, які символізують собою провідну українську вер-

(Закінчення на стор. 16)

В цьому місяці минає чотири роки від смерті бл. п. І. П. Мазепи. Ісаак Прохорович Мазепа народився 16. VIII. 1884 в селі Костобобрі на Чернігівщині. В 1904 р. розпочав студії у Петербурзі і вступив там до Революційної Української Партії, яка в слідуючому році прийняла назву Українська Соціал-демократична Робіт-

нича Партія (УСДРП). В 1917 р. організовував українське політичне життя на Катеринославщині. 9 квітня 1919 р. перебрав міністерство внутрішніх справ в уряді УНР; прем'єр того ж уряду від 29 серпня 1919 р. до 26 травня 1920 р. (підчас походу українських армій та І Зимового Походу). У травні 1921 р. виїхав на еміграцію, від 1923-1945 р. жив у Празі, відтак в Авгсбурзі (Німеччина). На еміграції нав'язав численні контакти з політичними діячами-чужинцями, написав багато розвідок про стан на Батьківщині чужими мовами. В 1930-х рр. пише одну знайкращих історій українських визвольних змагань 1917-1921 рр.: "Україна в огні і бурі революції", розпочинає працювати над своїм шедевром, ідеологічним твором "Підстави нашого відродження". В 1947 р. представники українських партій вибрали І. П. Мазепу на голову Підготовчої Комісії для створення Української Національної Ради. Після відкриття першої сесії УНРади 16. VII. 1948 р. Мазепі доручено провід Виконного Органу. Умер 18 березня 1952 р. після цілого ряду тяжких операцій.

Як людина, Покійник був дуже лагідний і скромний. Як політик і державний муж, користався глибокою пошаною не тільки в українських, але і в міжнародних політичних колах: вів, напр., переписку з бувшим англійським прем'єр-міністром, теперішнім графом Етлі. Як публіцист, І. П. Мазепа вражає надзвичайною тверезістю і ясністю думки. За його спокійним, академічно-суховатим стилем криється досвід людини, що ціле своє життя присвятила державній праці.

Нижче друкуємо — з деякими пропусками — останній і найхарактерніший розділ з його книги — "Підстави нашого відродження".

Р е д.

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТІЇ І ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

1. Демократія чи диктатура?

Українське суспільство, разом з цілим культурним людством, переживає велику переломову добу. Свого часу національне відродження в 19 віці відбувалося під впливом ідей свободи й різности, що їх проголосила французька революція 1789 року... Історичний розвиток останнього століття показав, що одної політичної рівноправності, проголошеної французькою революцією, замало для дійсної свободи людини. Крім рівноправності політичної, потрібна ще рівноправність господарська, соціальна. Це стало ясно після того, як в умовах вільного капіталістичного господарства і під впливом розвитку промислової техніки, з одного боку, поволі дійшло до зосередження головних керівних галузей народного господарства в руках невеликих груп, об'єднаних в різних монопольних акційних товариствах тощо, а з другого боку — до поширення невдоволення серед широких мас людности, що через втрату своєї господарської незалежності й господарської кризи та безробіття опинилися в дуже тяжкому стані...

Постання численних немаєтних мас, що не мають певности за завтрашній день, характеризують господарське, а разом з тим і політичне життя нашої доби. Ці маси невдоволених стали головною базою для різних "нових" ідеологів, що потоптавши засади свободи і пошани до людини,

стали ширити ідею диктаторських режимів під демагогічним гаслом: мовляв, нація і держава понад усе! "Фашистський рух як в Італії так і в Німеччині — пише один з сучасних німецьких економістів — був продуктом кризи; обидва рухи збирали в своїх рядах жертви політичної і господарської несталої з усіх клас — збанкрутованих підприємців і безробітних інтелігентів, декласованих офіцерів і задовжених селян, нездібних до конкуренції дрібних міщан і розпачливих довгочасових безробітних, фронтових солдатів, що не могли найти шляху до повороту в дезорганізоване громадське життя і молодь, що не могла вроси в нормальне професійне життя. Надії всіх цих елементів не могли більше спиратись на їх становище в продукції, — вони звертались, як до "спасителя", до держави, і то до держави "сильної"... (Павль Серлінг: "По той бік капіталізму", 1947). Без узягладнення всіх цих обставин неможливо скількинебудь реально підійти до вирішення проблеми українського визволення, зокрема проблеми нашої еліти.

Які пляни висувуються сьогодні для усунення господарсько-політичної кризи, що її переживають у більшій чи меншій мірі майже всі сучасні цивілізовані суспільства, особливо на європейському континенті?

За винятком лише незначного числа деяких ліберальних романтиків (переважно в Сполуче-

них Штатах Америки), майже всі дослідники сучасного життя сходяться на тому, що дотеперішня система неконтрольованого капіталістичного господарства досягнула свого кінця. Наслідком цього цивілізоване людство вступило в добу тяжкої господарської і соціально-політичної кризи, що по суті є ніщо інше, як переходова стадія від старого капіталістичного ладу, ґрунтованого на повній свободі господарської конкуренції, до господарства урегульованого чи т. зв. плянового. Різниця в поглядах між окремими дослідниками лише та, що вони не однаково дивляться на цілі й методи самого плянування. Під цим оглядом світ поділився сьогодні на два головні табори: табір **демократичний** і табір **тоталістичний** чи диктаторський.

Прихильники тоталізму — однаково фашисти і комуністи — стоять на тому, що державній владі мають бути підпорядковані як політичне, так і господарське життя суспільства... Диктатура за сучасних умов не може існувати інакше, як тільки при умові цілковитого підпорядкування своїй владі всього політичного й господарського життя. Як мета, так і метода плянового господарства впливають тут не з інтересів і потреб загально-національних, а з намагання диктаторської групи за всяку ціну вдержати владу в своїх руках шляхом тоталістичної системи.

Демократичний табір, навпаки, відкидає систему тоталістичного правління державою. Прихильники демократії (соціалісти і несоціалісти) виходять з тієї засади, що плянове господарство повинно мати за ціль інтереси і добробут всього суспільства... В сучасній Європі, як і в інших розвинених країнах світу, спір іде не про те, яке господарство має далі існувати — капіталістичне, чи плянове, а про те, **якого типу** має бути плянове господарство: типу тоталітарного в дусі большевицькому або фашистському, чи, навпаки, типу демократичного...

Річ у тому, що при перетворенні всього господарства тої чи іншої країни в господарство удержавлене чи націоналізоване (мета тоталізму — Ред.) було б неможливим забезпечити свободу людини. Якби держава стала єдиним підприємцем, тоді утворилась би абсолютна залежність кожного члена суспільства від державної влади. В таких умовах фактично громадяни не мали б змоги користуватися ніякими свободами, загарантованими конституціями...

Правдива демократія — це такий устрій, при якому кожен громадянин має певні невід'ємні права, на які ніяка влада не може посягати, не переставши бути демократичною. Тому наївно було б думати, що ми в Україні можемо завести демократичний лад лише тим способом, що до існуючого там удержавленого господарства додамо політичну свободу. Політичну свободу зможемо забезпечити в Україні тільки при умові, що наша господарська система буде ґрунтована на **різноманітності** форм господарського життя. Це даватиме працюючим можливість вибору і, значить, свободи, а підприємцям певний простір для індивідуальної ініціативи...

З усього сказаного бачимо, що демократія і

диктатура — цілком відмінні системи. Демократія і диктатура — це ті дві основні форми суспільно-державного ладу, дві ідеології, що сьогодні борються між собою не на життя, а на смерть... Боротьба цих двох ідеологій перенеслася і до нашого суспільства. Під впливом різних чужих протидемократичних ідей і теорій наше суспільство теж поділилося на прихильників демократії і прихильників диктатури, а тим самим на прихильників двох, зовсім відмінних форм організації еліти.

Тому раніше, ніж перейти до проблеми української еліти, мусимо спочатку спинитися на проблемі демократії і на тих причинах, що в останні десятиліття сприяли поширенню протидемократичних диктаторських режимів. Мусимо собі з'ясувати, яка форма правління — демократія чи диктатура найбільш сприяє організації нашого суспільства і його провідної верстви.

2. Що таке демократія?

...Ідеологи диктатури намагаються уґрунтувати свої погляди, спираючись головню на теорію Парето. Мовляв, поведінкою і чинністю людей керують насамперед почуття та інстинкти, а не розум. Але теорію Парето ми не можемо вважати за обосновану... Перевага інстинктів над розумом є характеристична лише для суспільств, що знаходяться в первісній стадії свого розвитку. В кожному ж розвиненому суспільстві "розумна" воля грає не меншу роль, як і "стихийні" почуття та інстинкти: вони взаємно себе доповнюють... Парето твердить, що люди від природи нерівні, а тому суспільства бувають поділені на різні соціальні верстви, і ніколи ще в історії людства не була здійснена рівність або справжня демократія. Але ці твердження Парето по суті нічого не говорять проти демократії. Само собою, люди від природи не є рівні ні фізично, ні інтелектуально, ні навіть морально. Демократи цього не заперечують. Погляд про вроджену рівність людей приписують демократам їхні вороги, що шукать аргументів проти нелюбої їм демократичної системи. В дійсності вихідною точкою демократії є **не рівність людей, а рівність їх правових домагань**. Кожен досягає тут того чи іншого становища відповідно до своєї енергії, знання, хисту. Тому демократія це не є "вирівнювання суспільних верств по типу найнижчому", як це проповідують у нас Липинський і Донцов. Навпаки, демократія — це уможливлення кожному членові суспільства досягнути становища, до якого він найбільше надається...

Так само не відповідає історичній правді твердження Парето, нібито при всякій формі держави панує "правляча меншість". Само собою, це кожен знає, що народ сам ніколи не править, і ніяке організоване суспільство не може існувати без провідної верстви. В кожному розвиненому суспільстві існує певний поділ праці. Це однаково відноситься як до господарського, так і до суспільно-політичного життя в державі. Тому до провідних елементів також у демократичній державі, звичайно, належить лише порівняно невелика частина суспільства, що на основі своєї по-

передньої праці та підготовки висунулась на це становище.

Але ця "меншість" ні своїм походженням, ні загальним характером своєї діяльності не має нічого спільного з тими "меншостями", що правлять при недемократичних диктаторських режимах. Демократичні "меншості" дістають своє право керувати державою шляхом вільно виявленої волі народу і провадять свою працю під контролем також вільно обраних народніх представників. Правляча ж "меншість" при диктатурах, захопивши владу, тримає її в своїх руках головним чином за допомогою насильства й терору...

На думку Липинського і Донцова, демократія — це неминучий хаос і руїна. Це твердження рішуче не відповідає правді. Само собою, бувають різні демократії. Але в країнах, що живуть справжнім демократичним життям, спостерігаємо замість хаосу й руїни не тільки порядок, але й — що найголовніше — порівняно високий добробут населення. Про це знає кожний, хто мав нагоду на власні очі бачити життя, скажемо, в таких демократичних країнах, як Англія, Америка, Швейцарія, Голландія, Бельгія, Данія, Швеція та інші. Демократія в цих країнах — це не самоволя, анархія чи руїна, навпаки — це висока організованість, самодіяльність народу, це — постійна, систематична праця для піднесення добробуту як одиниці, так і цілого суспільства.

Основна прикмета демократії, без якої вона не може існувати, це право громадян вільно висловлювати свою думку про політику уряду і його діяльність, право змінити уряд вільним рішенням більшості, тобто методами, що не потребують насильства. Через це при демократії існує звичайно не одна, як при диктатурі, а дві і більше партій. При демократичному ладі опозиція є дуже важливим чинником в формуванні суспільної думки і суспільної волі. Пошана до поглядів другого — істотна риса демократії. Демократія — це **контрольоване правління**. Крім опозиції в парламенті, це досягається пресою, що повинна бути вільною.

Зовсім протилежними прикметами визначається диктаторська система: ...за допомогою насильства і терору вона зосереджує в своїх руках нічим не обмежене керування всіма без винятку галузями життя в державі. В протилежність до демократії, диктатура обертається в **правління без контролю**, як з боку народного представництва, так і з боку преси.

Тим часом вільна преса — це дуже важливий чинник взагалі в житті модерної нації і держави. Без свободи слова і критики ніякий дійсний поступ суспільства неможливий. "Без критики — пише Бернард Шов — неможливий розвиток культури. Тому, якщо ми хочемо охоронити культуру від застою і закріпощення, то мусимо оголосити критику безкарною". Другий автор, знайомий англійський журналіст В. Стід, пише: "Чим більше я думав про терпимість, тим все більше я розумів, що вона є ознакою здоров'я й сили, а не ознакою слабости"...

Загальну характеристику демократичної системи дав англійський прем'єр Етлі словами:

"Демократія — це форма державного правління, що є найтяжча для її ведення, але єдина, що гідна вільних людей".

З усього сказаного бачимо, що демократична система працює добре в тих суспільствах, де народ є політично свідомий і організований. Але не всі народи знаходяться в однаковому стані щодо свого політичного виховання, і на цьому власне ґрунті після першої світової війни постала т. зв. європейська криза демократії, що була кризою не тільки господарською, але й соціально-політичною і моральною.

Що потрібне для встановлення міцної демократії?

...Прихильники демократії повинні уміти не лише творити, але й боронити демократичну систему проти її ворогів. Там, де йде про саме існування демократії та про її захист, свобода і при демократичному ладі мусить мати свої межі. Основна хиба демократії в Росії після вибуху революції 1917 р., в Італії і Іспанії по закінченні першої світової війни, а також в деяких інших країнах була та, що тут демократичний лад дав змогу ворогам демократії майже вільно організуватися і демократію усунути. В дійсно демократичних суспільствах такого самогубства демократії не буває і не може бути.

З цим невідмінним охороняти себе демократія мусить рішуче боротися. Кожний член демократичного суспільства, в разі потреби, повинен ставати до боротьби з ворогами демократії на захист своєї людської свободи. Демократія — це моральне суспільство, воно держиться почуттям обов'язку одиниці супроти цілого суспільства. "Демократія, пише французький соціолог Дюверже, — це політична форма дозрілих народів. Дисципліна, почуття відповідальності, самоопанування, толеранція громадян таких народів робить їх достойними свободи. Якщо ці властивості неіснують або зникають, тоді ніщо не стримає націю кинутися в рабство".

Для організації міцного демократичного ладу потрібне відповідне виховання народу, його свідомість, організованість. З цього погляду діячі чеського національного визволення мали повну рацію, коли поширенню освіти в народі надавали першорядне значення. Вони зовсім слушно доказували, що свобода без освіти народу неможлива і що тільки освічені народи можуть бути дійсно вільні...

В своїх публікаціях Донцов проповідує необхідність перевиховання сучасних суспільств — у напрямі панування, замість розуму, стихійних інстинктів і сильної волі. Після всього пережитого Європою в добу між двома світовими війнами, перевиховання суспільства дійсно потрібне, тільки в цілком протилежному напрямі, ніж пропонує Донцов, а саме: в напрямі піднесення загального культурного і морально-політичного рівня суспільства. Про потребу саме такого перевиховання, особливо для тих елементів, що підпали під деморалізуючий вплив різних "нових" ідеологій, сьогодні говорить весь культурний світ. Відомо, що нехтування моральними ідеями було

(Закінчення на стор. 21-й)

ЗДАЛЕКА І ЗБЛИЗЬКА

Ванда ДИНОВСЬКА

**З гіндуською прошею
в глибину Гімалаяв...**

Ранком рушаємо далі. В глибині долини кілька миль снігу; поклади місцями тверді, місцями розм'якли від підмиваючої води. Коні йдуть обережно, інколи западаються по коліна. Прочани-піхотинці, більшість яких ніколи снігу не бачили, з радості затримуються, бавляться мов діти, кидають сніжками, а чистенький сніг забирають з собою, як відсвіжуючий присмак. Сміх і веселість підносяться над великим розвинутим походом.

Перші гуртки пройшли вже сніг і стрімкою стежинкою просуваються в гори. Верховинці вигукують щоб міцніше триматися в стремених, а нечисленні пластуни дораджують залишити сідло, коли побачать невправлених верхівців. Небезпека є великою.

Ідемо помало, нога за ногою, біля 500 м. під гору, поки дійшли до вузької долини; тут можна відпочити.

Краєвид величавий! Кількасот метрів внизу шумить Лямбодарі молочною піною серед іскристої зелені берегів; далеко на обрії Пагальгам; побіч каміння і великі скелі над самою прірвою і — уперше — славні гімалаяйські білі берези з покрученими у фантастичні способи стовбурами, неначе поstatі з дантейського пекла. Не диво, це й є просмик найдиких вітрів; тишини тут ще не було, якісь протяги, зчепившись, гуляють завзято. Перекази говорять, що долина ця — Пушпан Гат — є місцем боротьби з чортами і демонами, атаки котрих мусять інколи відбивати самі Деви, тоді то люблять перішити їх ломаками із тих беріз.

Деякі прочани стрибають з коней і зависившись між пенками і каміннями, як і я, любуються гарним краєвидом; але часу мало, до слідуючої зупинки ще далеко, верховинці заохочують до поспіху. Ідемо тепер уздовж долини майже рівної; з одної сторони ряди дивачних беріз, з другої — високі і голі стіни гір і потічки барвисті і мінливі. Квіти ростуть густо і горять різноманітними красками. Ось шафір, далі золото, фіолет, пурпура; квіти ни-

зенькі і дрібні, а побіч великі келихи; одурманюючі запахи, бриніння бджіл. Зіскакую з коня перед золото-помаранчевими квітами, хочу ближче приглянутись їм і взяти декілька з собою; вже маю їх в руках, коли підходить до мене старий Садгу: "Сестро, киньте їх, ці квіти зрадливі, в кількох годинах приносять людині сліпоту, навіть тварини стороняться від них. Ці шафірові можете рвати."

Жаліючи, кидаю їх, дякуючи за пересторогу.

Ідемо ще декілька годин серед тих квітистих струменів, майже над самою гремячою Лямбодарі, а долина звужується майже в лійок, вихід вже близько. Ще кілька метрів і крик мимоволі добувається з грудей, а рука інстинктивно підриває віжки коневі.

Це якийсь величезний молочний смарагд лежить передімною, матовий нерухомий, сонний; а над ним золото-фіолетні великани, мінливі як опаль, неначе заморожена веселка залягла серед скельних корит. Біжать великі, пухкі хмари. Неначе птиці падають на тиху зелену тень і пливуть по ній, мов привид. Сон, чи дійсність? Хочеться протерти очі.

Морське Око?... Чорний Став?... Ні. Більше; одна сторона це лагідні квітисті схили, а береги повирізані в містерійні форми. Льодовик напроти впадає в саму тень, обірані іскристі брили звисають над водою, як якісь палати і зачаровані фортеці. Але над усе ця густа молочність зелені... Ні, навіть у мріях такого дива не виснити.

Довго стою так, задивившись, аж кінь починає скучати, бо всі його навантажені товариші вже давно вперед, ми залишилися майже на самому кінці походу. Треба рушати...

Ідемо високим берегом на другу сторону озера. Видно вже багато прочан, які купаються у святих водах; бо й називається це озеро Шейшнаг — гірське озеро святого вужа і має біля тисячі закрутів, як тисячоголовим є вуж Шешя — символ незміряного часу, вічних вод і просторів — на якого хребті відпочиває інколи Вішно, після тяжкої праці в збереженні цього бунтівни-

Університетська вежа в Бомбеї

чого світу від наслідків його власної злоти, гоїть рани, які він сам собі завдає, ведений власною глупотою і божевіллям. На лоні таких молочних тиш відпочиває часом ВІН, як батько перемучений розгульною, невдячною громадою; а тисячоголовий Шешя оберігає глибокий Його сон.

Тому тут така тишина.

І чому не повірити таким переказам, коли насправду перебуваю в країні чарів?

Думки понесли мене кудись далеко, кінь ступає поміж розкладеними вже палатками. Хтось торкається мого стремени: Що це, замислена на коні? Ходімо повечеряти, у нас вже все готово, і Свами Л. бере коня за повід і веде обережно між шнурами густо розставлених палаток, через ручаї і луги край яких біліє їхня палатка. Тільки тепер відчуваю перевтому, стільки вражень і змагань аж голова п'яніє, бо й високо ми вже, 4000 м. Паду на розкладені в глибині палатки кухти і поки принесли мені вечерю, — заснула.

ДРУГА НІЧ В ГІМАЛЯХ

Як солодко прокинутись після кількох годин сну! Далекий шум, то потоки з під льодовика впадають в озеро, водопади витрискують із схилів. Сонце над самими верхами.

Вибігаю з палатки, мушу оглянути озеро. Всі вийшли вже з палатки: тільки молоко, овочі й чапаті, прикриті чекають на мене. Снідаю на бігу.

Високий луг простягається у дві сторони і стрімко опускається до синіх вод. Іду по кістки в травах, виходжу на малий горб і... знову цей молочний смарагд передімною.

Цим разом з іншої сторони. Видно нові верхи і нові льодовики. Повітря таке прозоре, що кожна западина, кожна жолобина зарисовується гостро-гостро і здається так близько, що рукою торкнутись можна б; ти-сцями біжать потічки, ручайки і водопади падають просто в озеро. Часом вибух і гул протяжний, повторний голосним ехом, — це котяться десь лавіни. А величезні стіни скель підіймаються майже прямовисно в повному маєстаті своєї потуги...

Над східним верхів'ям білі хмари збиваються у довгий вал, а сонце здається дослівно сідає на стіжок чорного в далі великана. І ось раптово все змінилось — яркіє, пломеніє, красується живими снопами іскор, пливе, як ручай вогнисті розтопленого металю, паде рефлексами усіх земних і неземних красок на спляче озеро.

Це є жевріння гір. В Карпатах лише в зимі відоме, але тут льодовики і грубі верстви снігу не тають ніколи; тають вдень, замерзнуть уночі, аж поки прийде свіжий сніг...

Вечірні блиски погасли, грізно чорніються хмари, тіні сипляться як сірі попели йогів, а я все ще сиджу. Гігантичні лінії рисуються на гранаті неба, а зорі здаються такими близькими, як ніколи на низинах. Чи не правда, що Бог виходить тут на зустріч душ? Що можна по дитячому кинути Йому в обійми, забуваючи на хвилину людську долю?

Відгуки несуть якісь нові голоси, якісь реви і стогони далекі, здушені хихикання, дудніння подібні далекому грому. Це звірі виходять із своїх логовищ на нічні лови. Небо вже ясніє сріблито, за хвилину вигляне місяць. Проймаючий холод, не чую вже рук, ноги в мокрих сандалах здається замерзають, а я все ще не можу покинути мого місця; зрештою, як найти дорогу, темно зовсім, табору навіть не видно у віддалі, хоч-не-хоч мушу чекати місця.

Задумуюсь. Тільки тут можна відчувти гіндуїзм, тут його серце і джерело безсмертних надхнів. Тут формувалася мисль і філософія гіндуська; тут родилась найвища туга, безмірна і небосажна, як ці гори. Тут постали найдивніші і своєрідні розуміння Бога, найсердечніша пошана Його, чи творить чи знищує, щастям обдаровує, а чи болем періщить; тут об'являлася духам, піднесеним на ці верхів'я, єдність всього буття, тотожність життя і смерті, радісне впевнення незнищимості душі, її Божого синівства, а отже і тривання, як і ВІН, без початку й кінця.

Безліч поколінь мандрували сюди в побожній пошані, заглиблювались у грізну потугу, в безмірну велич, віддихали невимовною надлюдською красою; не диво, що промінювання

духа охопило всю культуру, перейшло у кров раси, а її гаряча туга до свого джерела, до БАТЬКА, говорила пісню, формою і ритмом самого життя, від віків до нині, живіше і могутніше аніж в якомусь іншому народі землі. Не диво, що досі віряться, що можна тут самого Бога побачити і духово з Ним єднатись. Бо від непам'ятних віків родились тут Його найвищі візії.

Підношу зір. Вузька срібна смужка лежить, як діячем на гострому чорному вершкуні великана. Чи то не ШІВА із срібним місяченьком над чолом? Із смужкою блакитних мряк на шиї? ШІВА — незглибима таємниця безміру; ШІВА, наймилийший приятель йогів, тих верховинців духа.

Великий щит висить тепер, майже білий, як привид, цілий світ довкруги вповиваючи таємницею. В цю срібну, широку, повну голосів, а всеж тиху ніч, помало йду крізь мокрі і зимні трави. Далеко видно сотні спалахуючих полум'ям ватр. Не дійшовши до табору, зустрічаю Свами Л.

— Я вже ішов тебе шукати, так пізно! А ми відбули тут Пуджу спеціальну, бо знаєш що значить цей грізний вал хмар — гляди, це грозить дощем на завтра. А долина Панчтарні — п'яти ручаїв — є найнебезпечніша; коли прорветься буря, ціла долина в одній хвилині міняється у рвучку ріку і тікати нема куди. Цілий табір зійшовся на Пуджу, навіть мусульмани — носильщики — молилися, а вони добре знають чим це загрожує. Але ми співали для Бгайрави з ще більшим надхненням, бо ще тільки 24 години ділить нас від Нього; а чим прийме нас у своїй державі — соняшною усмішкою чи хмарою злодійною, Прасада (святі дари) смерті чи найвищої екстази подасть нам — то Його річ, хто може просити подаря про іншу гостину, коли на порозі його дому стає убогий, як гість його? Бгайрава намага, Бгайрава намага, — додає з пошаною.

Входимо до палатки. У світлі оливної лямпки бачу обличчя прояснені любов'ю, осяйні тою Тишиною, яку я ще перед хвилиною переживала. Як це добре розумітися без слів.

Шаріка, побачивши що я дріжу від холоду, показує куток палатки за перегородкою, приносить своє сарі, а за хвилину чашка гарячого кашмірського чаю з міцними приправами (гвоздики, кардемон і т.д.).

— Пий швидко, розігрійся, відпроваджу тебе з лямпою, пізно, а палатка твоєї Сіндів десь на мило, по другій стороні табору, — говорить Свами Л.

Ідемо, перескакуючи через шнури і ручайки. Носильщики, збившись до купи, сплять разом під голим

зоряним небом, закутані у свої "льогі" вовняні. Табір укладається до сну; спущені занавіси, притишені голоси. Де-не-де чути ритмічне скандування ведійських гімнів; то знову високий тон гарячої народньої пісні, добутий чистим голосом ударить дрібною хвилею півтонів об полотняні стінки. Від багатьох освітлених з нутра палаток добувається шерех повторюваних ритмічно мантрамів брамінської Сандгії (ранні, обідні і вечірні молитви), а часом чудова напіва співана молитва до духової космічної світлоти — Матері всесвіту — це знана Гаятрі; або теж "джапа" (рід чоток) на різні тони співана: "Ом, намас Шівая, Шівая намага".

Голоси часто наповнені зворушенням, бо це остання ніч перед здійсненням мрій, інколи мріятих ціле життя. Всюди цей сам тон радісного піднесення, гарячої любові, той найглибший тон душі гіндуської — "Раса Бакті", цілий багатотисячний табір здається мати одне серце. Чую, що торкаюсь його живої б'ючки, в цю зимну, безмежну гімалайську ніч...

ПАНЧТАРНІ — АМАРНАТ

Темно ще, коли приятелі будять мене: "Вставай сестро, мусимо перед сходом сонця проїхати через просмик Ваюван, зараз після сходу починає там дути шалений вітер. Вже даю вам гарячий чай, напевно замерзли як і ми", — відзивається мій приятель учитель із-за стінки палатки...

Рушаємо. Всі закутані, як страхопуди диначні, погойдуються на конях. Сіє дрібний дощ. Лице спалене вітрами і сонцем болить і свербить невиносимо. Ні сліду вчорашньої веселости у прочан; в тишині йдемо вперед. Розвидняється зовсім. Раз-у-раз подуває холодний вітер, це вже Ваюван. Знову твердий сніг дзвенить під копитами, треба міцно триматись в стремених, кілька коней вже спотикнулись, а верхівці покотились через голову. Чути неспокій серед прочан, чи туман підійметься, чи упаде? Але помало небо розпогоджується. Видно на кілька миль перед нами прочанського ву́жа, що пнеться до найвищого не всієї дорозі проходу — Пантасаль — 4700 м. Де-не-де крізь мряки вигляне сонце. Затримуємось у самому просмику, по оба боки далекий вид на дві протилежні долини. Одна ще мрячна; над другою перед нами золотиться великий, широкий стіжкуватий вершок; це Бгайрава.

Сотні прочан зіскакують з коней і лицем припадають до землі в побожному поклоні, від перших рядів вітер несе пісню: "Честь, Бгайраво найвищий, честь, Князю йогів і світу! Джай, джай, джай!"

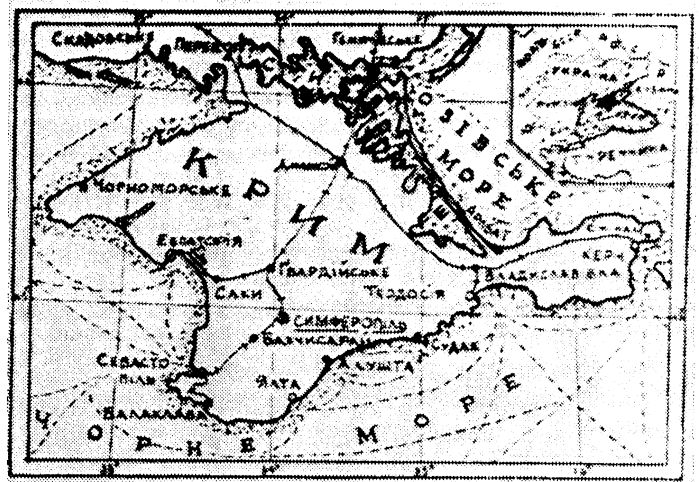
(Закінч. на стор. 14)

Ю. МОРЕТТИ

Лист

з української

Рів'єри

...З вікна літака, як далеко сягало око, видно було степ — безмежний, розораний і зеленіючий озиминою. Де-не-де по ярах клаптями ще лежав посірілий сніг і байраки світили пустою безлистою гілля, але у всьому вже відчувалась весна і навіть, здавалося, що пропелер дзвенів у прозорій блакиті неба веселіше, по весняному, не так, як тоді, коли ми залишали засніжений московський аеродром. Від понурої, скованої морозом, Москви не було й сліду, навіть завжди насуплене обличчя “гіда” набрало іншого виразу: тут починалась українська земля; багата, плідюча але обкрадена й голодна житниця Європи...

В околицях Дніпропетровська, характер країни різко змінився. Все частіш і частіш блакить весняного неба закопчували димарі фабричних корпусів, що сірими плямами розбризкались по зеленій скакертині ланів, переснованих уздовж і впоперек павутинням залізниць та дротів високої напруги. Це Криворізько-Запорізький індустріальний агрегат. Залізна руда, марганець, дешева електроенергія та донбаське вугілля — зробили цей район українською Пенсильванією.

Ось і гребля Дніпрельстану перекинулась через Дніпро, скерувавши 800.000 кіловатів у дрти високої напруги... Далі на південь знову степова рівнина, урізноманітна лиш долинами малих річок та могилами. Це Таврія, що гягнеться далеко в глибину кримського півострова, творячи релефно-географічну єдність.

Літак перелетів вузький восьмикілометровий перешийок, що єднає 26 тисяч кв. км. Криму з рештою України. Направо — видніє залив Чорного моря з містечком Червоний Перекопськ. Кажуть, — це центр солево-бромідної хемічної промисловости; зліва — ледь видно на обрії Сиваш або Гниле море, відділене від Азовського ву-

зенькою але довгою полоскою землі т. зв. Арбатською косою. І знову, куди око сягає, розлігся степ. Навіть з першого погляду з літака стає очевидним, що проблемою степового Криму є брак води: ні річечки, ні озерця, тільки степ і сонце... Тут і там, навколо артезійських криниць, купчаються селіща. Під літаком стрілою простяглась залізнична коля, по якій, поспуючи синім струмком диму, поспішає потяг. Ось і ціль його мандрівки: станція Джанкой, найважливіший залізничний вузол, де схрестились чотири лінії. Вина з Ялти, риба з Теодосії, електроприладдя з Севастополя, чавун і сталь з Керчі, машини з Харкова — все проходить через Джанкой.

З наближенням до Симферополя, ландшафт різко змінився. Розлога, як скатерть, рівнина змінюється мальовничим курганним тереном; тут і там зеленіють “оази” байраків, що сховались від південного сонця по розмитих ярах. Внизу змією засріблилась найбільша річка Криму — Солгир. Її води беруть початок зі схилів Яйли, а вливаються в Сиваш, якщо негубляться серед степів, коли ця річка влітку пересихає...

Ще декілька хвилин і наш літак, зробивши широке коло над містом, приземлився на симферопільському аеродромі.

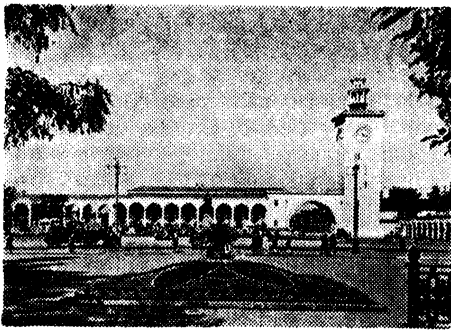
Симферопіль, найбільше місто Криму, розкинувся серед залісного степу передгір'я. Гарні широкі вулиці, обсаджені білою акацією, пишні квітники, мішана архітектура сходу і заходу, антична і модерна — все гармонійно творить своєрідну красу. Вікна готелю, в якому було розміщено нашу групу туристів, дивились на міський сад, що протягнувся вздовж невеличкої але бурхливої тут річки Сангари. Стояв чудовий весняний вечір і симферопільці юрбами виповнили алеї міського саду, тікаючи з своїх тісних і душних робкопівських квартир. Десь з-за

річки доносився хвилюючий і болючий дует дівочих голосів. Шелест іви зразу за вікном, плюскіт живої Сангари, у хвилях якої заплутались срібlistі коси зеленкуватих променів місяця... це той Крим, земля містичних скитів, хазарів, половців, земля, де протягом віків етнографічне обличчя мінялось, як у калейдоскопі візерунки. Фінікійці, колонії греків та моїх предків за раннях історичних часів, факторії італійських міст Венеції і Генуї в середньовіччі, володіння київських русів у 10-12 ст., нарешті осідок ногайських татарів з 13 ст. аж до 1944 року, коли їх насильно було виселено “найпереводішою” владою і в нелюдський спосіб розсипано по всьому Сибірі...

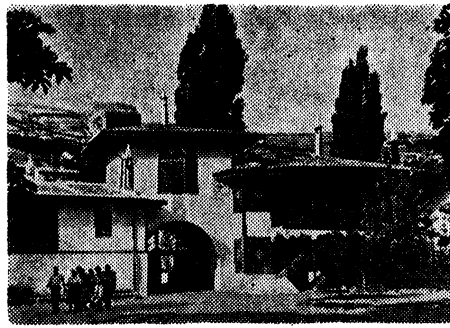
На оглядини Симферополя в нас не було часу. За пляном “гіда”, на другий день ми мали оглянути Бахчисарай, місце осідку ханів впродовж трьох сторіч, аж до знищення Ханату царицею Катериною II у 18 ст. Бахчисарай, що по татарськи значить “Палац Садів”, розкинувся у великій долині по обох боках невеличкої річки Чорної. Одноповерхові хатки з високими черепичними дахами, відкриті лотки з різним дрібним крамом, вузькі покручені перевулочки, мінарети мечетей, що витягнулись вказівними перстами в небо — все це затримало орієнтальний характер міста. Немає однак ні в цих хатках, ні в мечетях, ні на вулицях давніх мешканців Бахчисараю — татар.

Ось і палац ханів, низький білий двохповерховий будинок з мозаїчними арабськими вікнами; стіни прикрашені дорогою мозаїкою східних орнаментів. Балкони, складні лабіринти сходів, низькі напівтемні алкові залів, темні кам'яні коридори — створюють моторошний настрій середньовіччя. Не одна українська дівчина коротала свої молоді роки неволі серед цих розкішних стін палацу-тюрми. Ве-

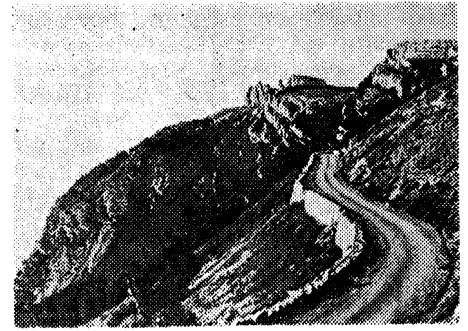

Крим: Вокзал у Симферополі

Музей у Бахчисараю

Дорога на Ай-Петрі

ликий сад у середині палацу, а в центрі плакучий фонтан-оракул нещасної долі його будівників. Життя міста видається сьогодні тихим, провінційним. Околиці мальовничі...

А тепер на "штурм" Севастополя — цієї найбільшої военно-морської бази на Чорному морі. Властиво, для більшості туристів, Крим символізований тільки Севастополем і Ялтою: двома містами, де Москва вправно перемогла Захід. У першій — зброєю, а в другій — дипломатією. Очікуючи побачити редути, залізно-бетонні укріплення та найкачені протитанкові й зенітні гнізда, всі були майже розчаровані, побачивши з вагону ідилічну картину потопаючого в зелені міста. Дорога до міста вела мальовничими горами Ікermana: ще один закруг і перед нашим зором відкрився маєстатичний вид на гавань, затягнуту ранішнім туманом.

Друге величиною місто Криму — Севастопіль, виросло завдяки природній гавані й стало твердинею Причорномор'я. Як военно-морська фортеця, Севастопіль набрав історичної ваги під час Кримської війни 1854-56 рр. та під час другої світової війни. Перша екскурсія за місто, як завжди, Малахів курган — символ перемоги російського імперіалізму. Як далеко сягало око, навкруги тягнулись жовто-зелені гори, за якими ховались Ікerman. Альма й далі на південний схід — Балаклава...

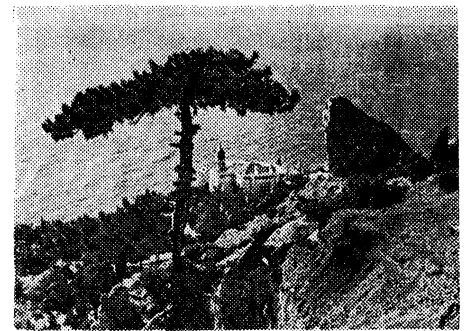
Слідуючого ранку, ледви сонце зачервонило верхи гір, валка туристів мчала газиком у керунку прекрасної але й горезвісної Ялти. Спершу дорога гадючилась між гольми випаленими скалистими обривами, а далі врізалась в оливковий, буковий та дубовий ліс, що з обох боків навис суцільними стінами. Направо, високо в горах, прикріпились, мов спорожнілі гнізда ластівок, саклі залишеного татарського аулу. Можливо, в ньому поселено вже інших людей, але висока мечеть, з якої колись щоранку і щовечора лунала молитва хвали Богові, сьогодні світить моторошною пусткою виселеного селища...

— За аулом в долині лежить Балаклава, а зараз ми досягаємо перевалу, звідки розкривається найчарівніша панорама Лівадії, української Ніцци, — поінформував "гід". І справді: дві тисячі метрів під ногами розстелилась блакить плеса, в якому, як у дзеркалі відбивались білі кліфи гір. Дика велич нагромаджень гранітних скал, об які вперто бились сині вали моря, розбиваючись в міріади дрібних крапель, пінячись у своїм безсиллі, відступаючи, щоб за хвилину знову з гуркотом вдаритись об чорні скали! Згори газик котився легше, неначе відчуваючи наш нетерпець побачити українську Рів'єру...

І ось, на зеленому тлі височезної гори, потопаючи в зелені, розсіпалась білими дачами Ялта. Останні проміння сонця, що ховалось у хвилях моря, золотили гребінь гори, переливаючись всіма фарбами райдуги в шклі водоспаду. Що за краса! Неначе в казці. Це Учан-Су, що по татарськи значить "падаюча вода". А ті гори — це Яйла. Вузька полоска прибережжя, захищена з півночі трьома хребтами Кримських гір, творить найкращі кліматичні умови не лише в Україні, але в цілій східній Європі, рівняючись з Рів'єрою...

Тиждень у Ялті пролетів, як година. Купання в морі, екскурсії в музеї-палади, прогульки в горах, обиди до знеможення і все для того, щоб лиш переконати довірливого чужинецького студента про "рай" в СССР. Багатьох це, може й "купило", але багатьом тяжко було ковтати вишукані страви, уявляючи долю тих знедолених, спорожнілі аули яких нам довелося бачити...

До Алушти ми їхали автобусом. Ледве залишивши Ялту, дорога вперлась в обрив головної гори Медведя, небезпечно в'ючись понад пропасть. Взагалі біля курортної Алушти гори підступили над саме місто. Кримські гори почасти кам'яністі, дикі, зокрема південні схили, які майже прямо вріваються до моря, і коли дивитись з півдня — здаються суцільним муром.

Крим:

Симеїз

Крим:

Вид на Гурзуф

Вершина хребта являє собою хвилясту площину, вкрита травою й творить прекрасні пасовища, вигідні для скотарства, звідки постала й сама назва "Яйла" (по татарськи означає — пасовища). У східній частині Яйла має найвищі верхи Роман Кош (1543 м.), Чатир Дар (1524 м.) та Ай-Петрі (1233 м.).

Лише вузька смужка прибережжя, захищена з півночі горами, дістає належну кількість опадів, що разом з гарячим сонцем творять середземноморсько-субтропічний клімат. Ці райони вирощують цитрусові дерева, виноградники, тютюн та інші субтропічні культури. Але не лиш тими культурами хвалиться прибережжя. Високоякісний граніт і мармур ще з передхристиянської доби знаходив собі дорогу до Візантії, а в новіші часи оздоблював Ленінград, московське метро, Москва-Волга канал та інші "дива", збудовані на кістках невільників...

Наша подорож не могла обійтись, звичайно, без показової мор-

3 ГІНДУСЬКОЮ ПРОЩЕЮ...

(Закінч. зі стор. 11-ої)

ської прогульки. Решта подорожі з Алушти до Керчі відбулась морем на люксовій яхті якогось важливого радянського вельможі. Захоплення моїх "прогресистів" поспував трохи морський шторм, який нечайно налетів, але й нечайно втих. Я, властиво, не помічав ні люксового устаткування яхти, ні бурхливого морського шторму, ні мальовничих берегів біля Судаку та Феодосії. Для мене не існувало тоді вже нічого важливішого, поза бажанням, птицею перелетіти до Керчі, моєї потаємної цілі цієї подорожі...

Капітан вправно маневрував легенькою яхтою, обминаючи рій рибачьких човнів, вантажних кораблів, довгі ланцюги барж, нагужених пшеницею, тютюном, винами та рибою. Керч розкинувся на мальовничих горбах, де колись стояла столиця римської колонії в Криму. На Царській кургані до сьогодні збереглися сліди резиденції Митридата Великого, який, відступаючи перед римлянами, був осаджений в його фортеці власним сином Фарнаксом. З цієї гори відкривається широка панорама на ціле місто. Навколо розкинулись амфітеатром могили-кургани, німі свідки величного минулого. Могила Агамемнона ще зберегла стіни з каменю, що досягають до десяти метрів глибини. Це хтось колись будував на віки...

Керч — третє по величині місто Криму — важливий індустріальний центр. Керченський півострів багатий на залізну руду з високою домішкою сірки і фосфору. Це утруднює виплавку якісної сталі, але за те на основі цих домішок тут виросла хемічна промисловість, зокрема так важливої для Криму продукції, як штучні добрива. Не маючи покладів вугілля, керченські металургійні заводи працюють як частина Донбасько-керченського комплексу. Азовським морем з Донбасу до Керчі пливе вугілля, а з Керчі до Маріуполя, Таганрогу та інших центрів виплавки сталі — кримська залізнична руда.

Керченський півострів продукує також тютюн, вирощує м'ясну худобу, а Азовське море постачає велику кількість улову риби. На цій основі побудована місцева консервна продукція...

Сутеніло. З царського кургану видно було, як увесь південний схил неба запалав вогнями камішбурунських металургійних заводів. Завтра ми побачимо ці показові індустріальні центри з тисячами виснажених, але вимушено-усміхнених обличчів робітників. Та я вже знав, що колишнього табору воєнно-полонених, у якому помер від

З'їжджаємо в долину. Росисті луки над річкою; короткий постій; деякі купаються, ранком не було часу, інші відкладають це до П'яти Ручаїв, бо традиція каже пірнути у кожному, інші прикмети приписують різнокольоровим їх водам. Ще година і ми над камінистою — як дуже широкий жолоб ріки — плоскою долиною; один місток, другий — струмок зелений, як води Шейшнагу, другий шафіровий як Адріатик; а що це за кривава смужка? Не вірю власним очам, третій — як рубін горить здалека червеністю. Під'їжджаємо, затримую коня, дивлюсь, це ціле дно простелене червоним камінням, вода, як алмаз, здається кривавою з віддалі. "Кожний з п'яти струменів має інший колір", пригадую собі оповідання; так, це правда.

Ще два містки і в'їжджаємо на найвищий терен, притулений до самих стіп великанів; тут на дві ночі стаємо табором. Над нами Бгайрава, якого маєстат тільки тепер видно повні. По другій його стороні лежить печера Амарнату, мета нашої прощі. Треба обійти гору, шість миль снігу пройти на дні яру, щоби до неї дійти. Дорога та зрештою існує лише кілька років, збудована великими коштами Магараджею Кашміру; до того треба було влазити на сам вершок Бгайрави — пішо — від сторони Панчтарні, вузькою стежиною над пропастью, місцями "на чотирьох" і пуститись вниз ще більш небезпечною по другій стороні, щоб стати напроти святої печери.

Не диво, що багато слабих і невинних не вертались, що тут, у стіп великана, прощались із світом і готувались на той останній етап прощі, як на другий беріг життя, що кінчено всілякі порахунки і йшлося у цю грізну дорогу, як до стіп самого Шиви. А все ж і тоді так само щороку тисячі пливли цим самим шляхом; багаті і вдоволені своєю долею, бідні, мужчини і жінки, не тільки вдови для яких прощі є найбільшою радістю, але і щасливі жінки, і матері, як і тепер, з немовлятами при грудях. Це майже неймовірно коли не знаєте Індію і гіндуську жінку і гіндуську Бракті.

— "Сьогодні вечером повня, ятра Садгів відходить звідсіль із світильниками біля дев'ятого вечером, хочуть в саму північ стати перед святими порогами печери. Дехто

виснаження мій ранений батько, нам не покажуть навіть здалека. Таємницю, з якою я їхав у країну "потьомкінських сіл", я заберу з собою назад у вільний світ...

хотів рушати вже сьогодні, поодиноким, але Свами С. не дозволив; перший мусить прапор увійти і поклонитися Всевишньому, а до того не можна нікому. Ми йдемо зараз за Сяньясинями, чи хочеш іти з нами? Але це ніч і коней треба залишити біля входу до яру, а там глибокий сніг, чи рішаєшся?", — говорить Свами Л. сидючи зі мною біля палатки, задивлений у гори.

"Не знаю, хай надхнення підкаже", — сміюся. Розуміється, що не легко це цілу ніч не спати, бродити у глибокому снігу в постелях, але це можливо один раз у житті мандрую цим шляхом з ними, маючи нагоду радіти їх екстазом і увійти душею у свіже, просте і вічне джерело цієї соняшної гіндуської Бракті.

Тому сплю все пообіддя, а коли сумерк — я готова в дорогу.

Йдемо до табору Садгів. Приготування в розгарі; дари заготовлені — кадила, різноманітні свячені порошки, пожертви з усіх хлібних культур, які лише індуська земля може дати; трави вживані до Пуджи і рудракши-чотки. На переді відпоручники з прапором і тризубом, ряд світлоносців з великими світильниками, а при кожному Садгу з оливою в посуді — треба підтримувати вогні — а далі помаранчеві шати Саньясинів, а є їх біля п'ятсот; у самій середині начальник і найстарші. Інтонує пісня, конхи і сопілки приграють і рушаємо.

Ступаємо за останнім рядом Садгів. Врочисте зворушення передається всім, не відчувається ні змучення, ні зима. Вогні світильників коливаються і скачуть язиками, довгі тіні танцюють фантастично; темні силуетки здаються хоромом духів.

Час перестає існувати. Не знаю вже чи це тільки кілька годин, чи вже віки цілі бродимо ось так у темноті, при слабких на переді світилах, задивлені в одну точку, далеко перед нами, в невідоме. Щезають границі "я": один великий Збірний Чоловік здається пливати живою рікою до стіп незваної закритої Таємниці.

Нагло стаємо. Це відпоручники дійшли до порогу святої печери і чекають на провідника. Світлоносці розступаються, громада застигає в чеканні. Стає тихо так, що тільки булькотінням води ворухнуться ніч.

Висока постать ступає помало між двома рядами світильників, яркіючі своїм жертвенним кольором, маєстат поваги промінює; підходить до порогу печери і в молитві торкається чолом землі, цієї білої землі, що є "святим попелом" князя йогів, а потім Тризуб і Прапор бере з рук

відпоручників, повертається і високо підносить їх перед громадою і на повну грудь: "Джай, Бгайрава, джай!"; входить в печеру.

На той знак вибухає зворушення, мов ріка, що греблі рве. Кожний у поклони торкається чолом землі, бере її в руки, знак Шіви креслить на чолі, раменах, серці; деякі сміються і плачуть з радості. В загальну пісню падають індивідуальні оклики — "Шіва, Єдиний, Найвищий, вітай, вітай могуто Бгайрава улюблений".

Протискаються у печеру; широкий вхід до печери в огні світильників і в диму кадил, мов в обійми приймає пливучу, розспівану ріку людей. Сльози котяться по обличчях, дрижать руки, горять очі, змішуються мантрами і піснями, сміх безмірного щастя і слова прості невчені, палкі материні...

А з глибокої печери дивиться тихий, білий ЛІНГАМ, високий аж під стелю, недоторканий горючий стовп, як вогонь живий; це рефлексії нестійких світильників. Очі задивлені в екстазі в безмежній любові, як заворожені, в цей відвічний символ Найвищого. Неодному у видінні з'являється ВІН САМ, із срібним місячником на чолі; хтось кличе: дивись, дивись, ЙОГО білі голуби! Підводяться голови, це ті казкові, що перед віками слухали коли на цьому місці Магадева навчав відвічну мудрість божественну Шарваті. Вуста хапають зимні краплини, що капають безперервно із стаяків, як нектар неба.

Зеніт натхнення, екстаза щастя; але ніде ні звуку прохання, ні скарги смутку; єдиний гейзер гарячої

любви, тріумф молитовного надхнення.

А там, під небом, сяйвом срібlistий могуто Бгайрава, як Матері-Землі гігантський стовп, дивиться тихо на дітей, як тут, в печері, Лінгам пречистий. Усмішка лягає на тихе лице великана, усмішка падає на молитовних в захопленні прочан.

Пояснення гіндуських слів:

САДГУ — прогресуючий до святости чоловік, віддається релігійним практикам, студіям і зосередженні.

САНЬЯСИН — аскет, що жертвує все в розшуках Бога і Правди.

САНГГАМ — товариство - асоціація характеру релігійно-філософського або теж поетичного чи наукового і тоді є відповідником Академії.

АШРАМ (АШРАМА) — має декілька значень, найчастіше рід монастиря, учбового заведення.

ТУЛЬСІ — кущ, дрібні і міцно пахучі листки, вживані до Пуджи і як жертва для ВІШНО, другої постаті гіндуської ТРИЦІ. Ці листки символізують посвяту і любов.

ТРИШУЛЯ — або Тризуб, символ ШІВИ, символізує владу над трьома світами, гармонійне поєднання трьох елементів природи людини з духом, в дорозі до досконалости.

БГАЙРАВА — одне з багатьох імен ШІВИ.

ПУДЖА — ритуальне богослужіння; існує сотні відмін і родів Пуджи, від найпростішої, яку кожний може вдома відправляти, до незмірно складених і "магічних", що вимагають багаторічних студій і уміння.

ПРАСАДА — святий дар, поблагословлений і тому, згідно гіндуської віри, перемінений. Прасада перш за все відноситься до всього, що можна споживати.

КУМ-КУМ — червоний порошок різних відтінків, інколи жовтавий, посвячуваний і ним робиться символічний знак на чолі після Пуджи. Це єдиний зовнішній знак гіндуїзму.

МАГАДЕВА — дослівно "великий бог", одне з імен ШІВИ-ВСЕВИШНЬОГО.

ДЖАЙ — перемога, або "горою". "Джай Бгайрава" — честь і перемога Володареві потуг і сил.

ОМ (АУМ) — святе і магічне слово, найсвятіше в гіндуїзмі.

БГАКТІ — релігійна відданість, гаряча і жива любов Бога.

РАСА-БГАКТІ — натхнення піднесення найгарячішою, екстатичною любов'ю для Всевишнього.

МАГАШАКТІ — Прамати Всесвіту (укр. богиня ЛАДА — Л. Г.); природу вважається за найбільш зовнішню її шату, проявлену істоту. Деякі європейські поети вживали подібні вислови.

ЧИ ВИ ЧИТАЄТЕ...

"ЛИСТИ ДО ПРИЯТЕЛІВ"

Незалежний місячник філософської думки та української культурної й суспільно-політичної проблематики.

Передплатіть цей цікавий журнал, що напевно розширить і поглибить Ваш світогляд.

Адреса:

LETTERS TO FRIENDS

P. O. Box 428, Newark, N. J., USA.

Річна передплата три долари.

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник, в якому друкують свої твори видатні наші письменники, поети і критики.

NOVI DNI

Box 452, Term. "A"

Toronto, Ont., Canada

Річна передплата в Канаді три долари (у США — 3.50 дол.).

"УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРНА ГАЗЕТА"

Місячник літератури, мистецтва, критики, наукового і громадського життя; видає В-во "Сучасна Україна".

Це найкраще літературно-мистецьке видання, на яке спромоглась наша еміграція.

Адреса:

SUCASNA UKRAINA

Muenchen 2, Karlsplatz 8/III, Deutschland

Передплата, разом з "Сучасною Україною", п'ять дол. на рік.

АЛЬФА

найбільша українська крамниця меблів і домашнього устаткування пропонує у великому виборі:

● МЕБЛІ І ХОЛОДИЛЬНИКИ

● ЕЛЕКТРИЧНІ Й ГАЗОВІ ПЕЧІ

● РАДІО Й ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ

та всякі інші предмети домашнього устаткування.

Найкращий товар по найнижчих цінах!

ALPHA FURNITURE COMPANY

735 QUEEN ST. W., TORONTO, ONT.

Tel.: EM. 3-9637

ТАРАС ШЕВЧЕНКО...

(Продовження зі стор. 6-ої)

сству в трьох етапах спадання, забуття нею національних традицій та національної суті українства. Ці душі караються, їх не пускають до раю за несвідомі переступства проти свого народу. Ось перша. За життя на землі була близька до двору гетьмана Хмельницького. Карається за те, що з повними відрами перейшла дорого гетьманові, коли він їхав до Переяславу присягати Москві. Друга, ще недоліток (ознака малої національної свідомості провідної верстви часів гетьмана Мазепи), карається за те, що напоїла коня катові України Петрові І-му, коли він через зруйнований Батурин їхав до Москви.

“І за що мене карають,
Я й сама не знаю?
Мабуть за те, що всякому
Служила, годила..
Що цареві московському
Коня напоїла...”

Нарешті, третя, померла ще немовлятем (символ браку національної свідомості в часи Катерини II). Карається за те, що усміхнулася, побачивши золоту галеру тієї цариці.

“От за що, мої сестриці,
Я тепер караюсь..
Чи я знала, ще сповита,
Що тая цариця —
Лютий ворог України,
Голодна вовчиця!”

Далі поет виводить трьох ворон — символи злих духів-демонів України, Польщі й Москви. Перша ворона — злий дух України — хвалиться своєю роботою в Україні. Далі вона розповідає, що “сю ніч будуть в Україні Родиться близнята. Один буде, як той Гонта, Катів катувати! Другий буде... оце вже наш!.. Катам помагати! А я начитала, Що, як виросте той Гонта, все наше пропало! Усе добре поплундрює, Й брата не покине! І розпустить правду й Волю по всій Україні! Так от бачите, сестриці, Що тут компонують! На катів та на все добре Кайдани готують!”

Оці близнята, що родяться від однієї матері, символізують двоїстість нашої національної душі. Єсть у нашій душі протилежні заложення: одні будучі, конструктивні, підпорядковуються волі Божій, другі навпаки: стремлять усе руйнувати, бо керуються своїми себелюбними інтересами. Себелюбство ж означає власну сваволу й невизнання волі Бога. Це є первні зла в українській духовості. В стані поневолення чужинцями ці первні зла беруть гору над добрими, позитивними первнями української душі, бо їх (злі заложення) підтримують і їм сприяють вороги України. І в цьому найбільше нещастя наше.

“Погибнеш, згинеш, Україно! Не стане знаку на землі!.. І правдиво! Бо довго довготерпеливий Дивився мовчки на твою, Гріховну твою утробу, І рек во гніві: “Потреблю твою красу, твою оздобу; Сама розіпнешся! Во злобі — Сини твої тебе уб'ють...”

Отже, найбільші страждання Україні приносять її власні деморалізовані діти, в душах яких панує зло. Це зло чи то у вигляді матеріального збагачення за всяку ціну, чи у вигляді хворобливих амбіцій чи ще інших яких себелюбних потягнень, що йдуть наперекір національного добра — оце зло і є найбільше нещастя.

Ось тому то так гнівно виступає наш поет проти всякого поневолення — і особистого і національного. Бо свобода є першою й необхідною умовою морального відродження й удосконалення людини. Без цього відродження Україна не виконає своєї місії. Без морального переродження української людини не може існувати українська самостійна держава, бо первні зла її зруйнують. Тільки тоді, коли в національній душі

(а значить і в душах українців) запанує Божя воля, тільки тоді буде забезпечене існування нашої держави.

Оці міркування нашого національного генія мають велике значення для розуміння і нашої сучасності. Справді, треба починати від себе, глибше пізнати самих себе, тоді краще зрозуміємо, що діється навколо нас. В той же час Шевченко дає вказівки для нашої національної педагогіки: в якому напрямку мусять вести роботу наші педагоги, щоб виховати повноцінних людей своєї національної спільноти, щоб не розминутися з своїми національними ідеалами.

Не так давно вийшла праця д-ра Шлемкевича під назвою “Загублена українська людина”. Що це значить, що українська людина загублена і чому саме вона загублена? Коли я читаю цю книжку, то переконуюсь що вона, ця дюдина, збочила з свого власного шляху розвитку, зійшла на манівці й тому заблукалась. В цьому допомогли їй і свої, як В. Липинський та Д. Донцов, а також і безкритичне захоплення чужим. Я ніяк не хочу цим обмежити виховання української людини тільки на своїй національній культурі. Ні. Я тільки хочу підкреслити, що таке виховання обов'язково слід починати з своєї культури. І тільки глибоко засвоївши свої національні ідеї й ідеали, можемо посягати по багатства чужі, але з них будемо брати тільки те, що гармонійно в'яжеться з нашою духовістю, що буде нас доповнювати. Це дасть нам необхідний критицизм при сприйманні чужого. Без цього все будемо попадати на манівці. Загублена українська людина може знайти себе знов, коли повернеться на той шлях, який визначили філософи й педагоги наші: Сковорода, Шевченко, Куліш, Юркевич і інші. Не забуваймо пророчих слів нашого поета і вчителя:

“І чужому навчайтесь
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люди цураються,
В хату не пускають.
І немає злому на всій
Землі безконецній
Веселого дому”.

Ми називаємо Шевченка генієм і національним Пророком, але забуваємо при цьому, що національні пророки визначають на цілі століття долю й шлях поступу своїх народів. Щорічні святкування найбільшого сина України вироджуються у нас у формалізм без намагання глибше вдуматись у науку генія і перетворити її у практику свого життя. Так уже прийнято в нас: на академіях на його честь посилено кадим йому, восхваляєм, а вийдем із святочної зали, сразу ж забуваємо й далі практикуємо розбрат, ненависть, “безчестя, зраду й криводушіє”. Оце фарисейство — найбільша зневага пам'яті Пророка.

Слід ще додати, що Шевченко глибоко вірив у свій народ, у його відродження. Показавши такий моральний занепад тогочасного суспільства, він закінчує надійно:

“Скажи їм ось що: брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах!
Скажи, що правда оживе,
Надхне, накликає, нажене
Не ветхее, не древле слово
Розтліннее, а слово нове
Між людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...” (Осії глава XIV.)

Оце “нове слово” — то є наша українська Правда й справедливість нового суспільного ладу, заснованого на заповідях Христа. Оце “слово” означає наше власне моральне оновлення на основі щирих поглиблених релігійних почувань. Тим самим уб'ємо в собі зло себелюбства і здійснимо “братолюбіє” — найголовнішу заповідь нашого поета.

Іван Гончаренко

СПОГАДИ З НЕДАВНІХ ЛІТ

Від синього Дінця
до бурої Ками й назад...

Григорій СКИТ

Продовження
з попереднього
числа

“Молодोї України”

III. СТОПТАНІ КВИТИ

“Чи знаєте ви українську ніч?” — хотілося б за Гоголем запитати вас, друзі, але не питаю — бо ж знаєте ви її. Вона, ця незмінно-велична краса нашої землі, маревом чарівної оази вставала на наших шляхах чужиною: огрівала скам'янілі солдатські душі по вовчих ямах над Вислою й Одером, світила надією в задротованих і голодних таборах над Райном, гасила спрагу по задурлихвельних бельгійських забоях і проводжала крізь тумани Атлантику до нових незнаних берегів. “Преписная ніч... Чарівливая ніч...”

Але чи могли б ви заснути отакої собі ночі в душній кімнаті гуртожитку, коли б на ваше ліжко крізь відкриті вікна падала широка смуга місячного саява, а за вікном на розквітлому бузковому кущі невгомний соловейко намагався заглушити і голосний дівочий спів, що долітав зза ріки і ніжні мелодії вальсу, що неслися з ясно освічених вікон десятирічки? Устав каже, що можна, а дижурний комендант каже, що треба, але спробуй засни, коли тобі соловейко на вухо виляскує свій устав: “Іди, не бійся команданта; ну, хай завтра, ради неділі, півдня почистиш картоплю на кухні, ну, може й директорські сердиті вуса прийде́ться “ліцезреть”, але ж ніч яка, але ж співи які... Та за них варто й цілий тиждень картоплю чистити! Іди ж, не бійся коменданта, іди!...” Не знаю чи заснули б ви. А от Степан спав — тільки носом посвистував. Я ж, як і решта моїх товаришів-співмешканців, заснути не міг. Як тільки після “отбоя” дижурний комендант, незаходячи в кімнату, з вікна прожектором освітив наше ліжко й задоволено муркнув, щоб “спали мені й не рипались”, віддалився, все негайно заворушилось, ожило і за хвилину на ліжках під одіялами лежали лиш чукала з одержі майстерно приготовані ще вдень. За хлопцями ж через вікно, через паркан, городами — тільки смуга лягла... Зупинити їх, завернути їх у таку ніч — даремна справа навіть для сотні комендантів! Але я не міг йти з ними, як також не міг і заснути не лише тому, що проспати таку ніч — це просто злочин, але й тому, що сьогодні в мене дорогий і довгожданий гість: вперше за півроку прийшов до мене лист від Олі. І хоч від ранку я знав його вже напам'ять та тепер, у нічній тишині, він здався зовсім іншим як вдень: ріднішим і дорожчим. Витягав з-під подушки згорнутий трикутником клітчастий аркуш паперу і знову, і знову пробігав очима по дрібнописаних рядках і відчував, як все голосніше озивались колишні заглушені піврічною муштрою звуки. Зникали в безвість і душна кімната гуртожитку, і наповнена димом і галасом ковальська майстерня, і комендант, і сердиті директорські вуса, і все, що складало насущний порядок буднів ремісничої школи. Натомість вставала перед очима велика будівля над Дінцем, оточена високими тополями й гіллястими липами, а там за самотньою партою похилена дівоча постать, ризкуючи своєю долею, пише листа:

“Близький і далекий Небоже-Ковалю! Чи не заглушили тобі ще ковальські молоти згядку про самотню Ярославну, що її “глас на Дінці ся слішить, зегзицею незнаема рано кичеть?” Коли ні — привіт тобі від неї.

Коли ж забув — нехай цей лист пригадає, що вона ще жива і здорова і не забула своєї обіцянки, хоч раніше не могла написати, бо в наш вік вісток буйнії Вітри-Вітрила не носять, а треба таки здавати на пошту, а там же, сам знаєш, Пірогов — “верний собутильник Чичикова”, не від того щоб “ради святого любопитства не обрідаетца лі в міре каких нібудь новостей” заглянути в чужий лист. Завтра ж їду в район за паспорт! (я — “гражданин Советського Союза”!) і там “ради святого благополучия” вкину просто на станції в потяг. Знав би ти, небоже, як мені вгоріло коли я вернулась зі станції провівши тебе. Думала, що Чичиков лусне зі злости, а на засіданні категорично “запретити писать і вспоминать”, заявляючи, що або я не знайома з тобою, або — з комсомолу. Я прийняла це до відома і вирішила залишитись в комсомолі і, розуміється, бути знайомою з тобою. Але писати не могла, як бачиш, думала, що приїдеш на Перше Травня — вияснимо, але не приїхав, хоч всі хлопці могли приїхати...

Новин багато — всіх на воловій шкурі не списати, але головніші напишу і на цьому аркуші: Нового директора прислали щойно недавно, чоловік нічого собі! (важить 130 кг. “круглого весу”), так що по клясах повідкривали й другі половини дверей; а “в остальном — глуп, как сивий мерин” і Чичиков крутить ним, як сам хоче. Тепер здаємо іспити і покищо було все в порядку, але перед самим іспитом з російської літератури сталася катастрофа про яку ти пророчив ще минулого року: Валю інспектор не допустив до іспиту, бо вона вже ніяк не могла скривати свого “інтересного положення”, а Демид напився як ніч і зустрівши Чичикова на мосту, вкинув його через перило в Дінець. Випадково там купалися хлопці і ледве живого витягли з води, тепер він лежить в лікарні, а Демид під арештом чекає суду. Шкода! (Кого шкода: чи Демиду під арештом чи що врятували Чичикова — я так і не зрозумів).

Панас Миронович на Д. В. К. — хоч пише часто й потішає Зінаїду Павлівну, але вона так змарніла за цей час, що ти б і не впізнав її, хоч нікому ні слова не каже про це. Але я ж бачу все і чим можу допомагаю їй, майже щодня буваю в неї і часто лишаюся наніч, а після смерті її мами — просила мене, щоб я зовсім перейшла до неї, але ж не можу я сиротами лишити стареньких — вони ж не лишили мене малою... В тебе вдома, здається, тихо: принаймні Катруся так каже, вона — вже в сьомому, бо вчора здала останній іспит. Це покищо головніше. Про решту напишу пізніше. Після іспитів їду в район на олімпіяду (з “Катериною”) і там вкину знову. Ти ж покищо не пиши до мене, особливо тепер, коли заварилась ця каша, бо ще й тебе в неї вмішають. А влітку, як дістанеш відпустку приїдь обов'язково: Зінаїда Павлівна буде рада, та й мама напевно стужилась, а може і ще дехто... Знав би ти, небоже, як сумує-тужить Ярославна при самотній парті за всім, що так без вороття минуло... Але вона тобі про це колись сама розкаже, я ж за неї побажаю Олі, щоб ти незабаром побачив її. Допобачення! ЛЮБ’Я.”

Ось вона таємниця такої довгої мовчанки. Чичиков. Знову Чичиков! Дурню ти нещасний... Чи ж тобі забо-

ронити розквітатись квіткам? Можеш стоптати їх, зірвати, знищити, коли маєш силу, але цвісти їм не закажеш! О ні! На це ще ніхто не спромігся, про це ніхто ще й не думав, крім “возвишонной русской души”. Молодець Ріпа! Хай пес знає, що собаці собача й шана — за вухо і в Дінець!.. Але Оля, Оля... Гм... “Ярославна”! Ей, співай соловейку! Піду і я послухаю тебе. Але піду в поле, у гай, де в обіймах чарівної ночі пшається квітами мати-земля і там десь на межі впаду лицем в холодну росу і до самого ранку дякуватиму матері-землі за те, що вона ще не стомилась родити месників за стоптані квіти...

**

І я пішов. Безшелесно шугнув кущами квітучого бузку повз санпункт (де звичайно дижурний комендант дижував біля дижурної сестри), повз спортову площадку вниз через струмок, що протікав через наш сад, далі через паркан і я вже в полі — під самотньою гіллястою яблунею, що до самої землі розвішала свої зелені віти. Це моє влюблене місце. Праворуч безкраїм морем стояли дозріваючі жита, ліворуч — з луку тягло нічною прохолодою і ароматним запахом свіжоскошеного сіна, а далі під горою темніла стіна соснового бору. Коли ж звідси оглянутись назад — можна побачити широке село залите щедрим сяйвом місячного світла: на горі, оточені густим садом стояли величні будівлі нашого ремісничого училища — колишні палати князя Голіцина (це ім'я ми вичитували на кожній цеглині будинку), далі внизу в зелені потопапи селянські хатинки, а за рікою на протилежному горбі — на всі вікна світилася велика будівля середньої школи. З ясноосвічених вікон школи неслися наперемені з ніжними мелодіями вальсів шпаркі мелодії польок і маршів — там сьогодні “пир горою” — випускний вечір для десятикласників. А з другого кінця села долітала тужлива дівоча пісня, напевно та сама, що лунала над селом не одну сотню літ: про милого козаченка, що поїхав за Десну й не вертає, про дівчину, що плачучи чекає і діждатись не може...

З приходом весни я часто з моїми найближчими товаришами Ільком і Степаном виходили після праці спочивати сюди. Тут в тіні гіллястої яблуні ми наперемену по черзі читали газети, книжки, часто співали під акомпанямент Ількової гармонії, “різались” в шахи, а часом і в підкидного, аж поки вечірне небо всівалося зорями і з гуртожитку доносився свист ненависної сирени: “на поверку”. Це місце ми й прозвали Зеленим Куточком на зло Червоному, який містився в одній із кімнат колишнього княжого палацу. В Червоному — постійний галас, цигарковий дим, писк старого патефону, задуха, а найбільше хрипіння рупора так зтомлювали, що краще б “наряд в неочередь” відбути, ніж там висидіти.

В Зеленому ж — безкрає поле, завітчанний ромашками луг, а над головою ніжно-рожевий яблуневий цвіт. З якою ж радістю ми проміняли червоний куточок на Зелений, як тільки настала весна... Сьогодні моїх товаришів немає: Ілько десь “пасе” Галю біля школи, а Степан відбувши суточний внеочередь спав сном “невинного младенца”. Ілько й Степан — це мої найближчі друзі зпоміж п'яти сот учнів ремісничого училища. Дружба наша, як і всяка порядна дружба на яку так багата юність, зароджена й скріплена спільною долею і хоч наші вдачі були аж занадто не однакові (нас коротко звали: атлет, аскет і поет) та це не перешкоджало нам дружити так, що за спільним нашим виразом “і сира земля не розлучить”. А почалась наша дружба в вагоні, в ту ніч, коли я вибитий з колії раптовою переміною, стояв біля вікна і вдивлявся в темну туманну ніч і бачив ще темніше своє майбутнє. Мої сусіди “моряк” і “курій” спали або тихо лежали огорнені своїми думами. Потяг пронизливо свиснувши, заскрипів гальмами і став на яскраво освітленім пероні якогось

великого міста. З страшним галасом пересипаним останньою босяцькою лайкою в наш вагон хлинула юрба юнаків, що чекали прибуття потягу на пероні і вчинили в вагоні такий гармидер, що хоч тікай. Один з тієї юрби заскочив і в наш вагон і не сказавши жодного слова скинув з полиці мою торбу і поклав на її місце свій “чемодан”, а потім, відкривши вікно, довго галасував своїм блатним жаргоном тим, що лишилися на пероні. Все це розуміється до особливої приємності не належало і мої сусіди незадоволено бурчали перевертаючись з боку на бік. Аж коли потяг рушив і зникли останні вогні станції, наш новий супутник закрив вікно і сів на лаву. “Тут місце зайняте, земляче, може б ви так пошукали собі іншого”. “Что іщо занято! Подумаеш — он мне вказивать будет где мне лажиться” — буркнув сердито “агалец” і простягнувся на лаві, вимащуючи її заболоченими черевиками. “Це місце зайняте і прошу знайти собі інше!” — я знав цю братію більше ніж добре як також знав, що одиним переконуючим аргументом в таких випадках є — рішучість. Але цей був з упертих: миттю він стояв уже на ногах готовий боронити кулаками своє право на місце. “Ти что же шухар поднимаеш? Разежжают в наших поездках, хахлацкие рожи и вказивать нам...” Останні слова залишилися не сказаними: від несподіваного удару на кумпол мій “дружок” вмовк, садонув плечима в двері купе і вилетів в коридор. В вагоні лишилися з нього тільки одні ноги, які я незабаром післяв за головою вслід, прикривши все це ще й “чемоданом”. Я міг простити все, навіть своє місце, але “хахла” не прощав нікому і одинокою здачею за цю образу вважав “в морду”. “Моряк” задоволено потягнувся й вслід агальцу захохотав: “Ну, браток, всівся? Ха-ха-ха! “Курій” і собі виглянув з верхньої полиці: “Ну й чорт — сон перебив”. А вагоном неслося: “Ей, агальци, скорей сюда — хахли наших бют!” За хвилину в наше купе вривалася ціла зграя “агальцов” з шаленим ревом: “Бей хахлов”. В переднього з них блиснув фінський ніж. Та не встиг я ще й підвестися з місця як фінка лежала під моєю лавою, а її власник — пласта серед вагону — це мій сусід “моряк”, зручно підставивши ногу, положив переднього, а сам в мить стояв на ногах і ми пліч о пліч заходились приймати гостей: він своїми гирями-кулачищами, а я кумполом. Вже передні відмовлялися “біть хахлов” і заюшені шукали “укриття под нарами”, але задні ще напірали і стиснули нас до самого вікна. Ще трохи і шибка не витримає — трісне і нам усміхалась перспектива вилетіти з потяга. Та в найскрутнішу хвилину тяжка дерев'яна скриня з гуркотом злетіла з верхньої полиці, а вслід за нею виглянув і “курій”. Він тримав в руках черевика з кованим закладком і заходився ним випробувати черепи напасників. Скоро купе було звільнене — хто не вийшов, того винесли і коли незабаром прибігли два кондуктори в супроводі міліціонера, ми на їхні запити, що тут трапилось, тільки сонно пожимали плічми і їм не лишилось нічого більше як позамітати побите скло і відійти. Крім вибитої шибки в дверях купе були, правда, ще втрати, але вони не так помітні: в моряка з позбиваних щиколотків на руках виступала кров, а в мене на чолі світилися три помітні гугли. Та це було маловажне — головне до купе ніхто більш не наважувався вдиратись. Після відходу кондукторів я простягнув руку “морякові”: “Дякую, земляче, за піддержку — без вас би круто прийшлося”. Він міцно стиснув і дружньо всміхнувся: “Нема за що. Я цю наволоч б'ю, де бачу. От трапилась нагода — кості розім'яв. Наставляй, хлопці кружки; закропимо знайомство — може ж разом і послужити доведеться, — сказав “моряк” витягаючи з валізки четвертушку сорокаградусної, — в мене мама догадлива — знає, що може козакові в дорозі придатися”. “Хіба й ви з нами в Ремісничі?” запитав я здивовано. “А куди ж?” “Я думав в морфлот”. “Ну, ні — ще рано” — відповів він, розливаючи свячену в кружки. “Ну, то бу-

дем знайомі — я Ілько Гайдамака”. “Степан Яресько” — підіймаючи кружку проспівав “курій”. Я назвав себе Будьмо!!! Випили й мовчки прийнялись за роботу: незабаром зникла моя курка, Ільків півень, аж як кінчалось Степанове сало, Ілько, витираючи руки задоволено промовив: “Перед їдою зарядка не шкодить, навпаки — апетиту додає!” “Умгу — згодився Степан, — але думаю не всім”. “Да, не всім. От сволота, скільки не говори — як об стіну горохом; тільки дай в зуби — відразу розуміє. Ну та лихо з ними, — краще заспіваймо хлопці,” — махнув рукою Ілько і, нагнувшись, дістав з-під лави гармонь, “бо я бачив, що ви щось сумували з вечора — хай кобила журиться, а ми ще встигнемо”.

Хвацько взяв акорд, трусонув буйним чубом, що опадав йому на очі і затяг: “Розпрягайте...” Степан підхопив — високо-високо. Пристав до пісні і я, а за мною й хлопці з сусідніх купе і скоро пісня лунала цілим вагоном. За нею друга, третя і так до самого ранку. На ранок розсіявся туман, сходило ясно-сліпуче сонце. Лісом заводських димарів, дзвінками трамваїв, гудками паровозних сирен зустрічав нас Харків. Степан рвучко підбіг до вікна і відкрив його — пісня, вирвавшись з вагону понеслася асфальтними вулицями зупиняючи здивованих перехожих. “Грай, Ільку, козацьку — про Дорошенка, чорт візьми, хай ця шпана знає які ми хахли і хто чийми вагонами їде”. Очі Степана аж сипались іскрами і я міг лише дивуватись звідки в такому малому тілі береться така завзятість. Нова пісня ще з більшою хвилею вирвалася з вагону, зупиняла веселих студенток і заставляла їх махати нам хусточками, посылати повітряні поцілунки і дарувати щирі молоді усмішки. Здрастуй, Харкове, старий батьку степовий — приймай синів в свої обійми!

Та Харків цим разом не прийняв нас в свої обійми — лише змінив нам потяг, який помчав нас далі і на другий вечір ми колоною входили через широке село в кінці якого на горі стояли палати. Три дні ми “оформлялись” — знайомились з “посередственным” і “непосередственным” начальством, милися, стриглись (тут відбувались цілі трагедії, коли хлопцям безпощадно різали чуби), розбивались на групи, знайомились з околицею. Аж на четвертий день на широкій площі в чотири лави виструнчилися п'ятьсот юнаків. В середину квадрату ввійшов директор в супроводі помполіта та двох десятків групових майстерів — наших “непосередственных”. Після прийняття рапорту й короткого привіту, директор передав слово помполітові. “Товариші, — почав він, проникливим зором оглядаючи шеренги, — я привітствую вас от імені нашої партії — вдихновітельниці перемог советского народа, от імені правительства — мудрого руководителя нашей страны. Это они — партия и правительство призвали вас сюда от колхозных полей, от школьной скамьи, от ваших родителей, чтобы здесь в новосозданной Армии Труда дать вам необходимые теоретические и практические знания, чтобы научить вас строить счастливую коммунистическую жизнь. Мы знаем, товарищи, что не все из вас охотно шло сюда, что многие из вас метались иными путями служить своей родине, но мы знали тоже что единственный путь к окончательной победе коммунизма избраний нашей партией — есть путь тот, по которому мы идём... Да здравствует...”

Чи розраховував помполіт піднести нашого пригнобленого духа, чи викликати ентузіазм своєю красномовністю — не знаю. Знаю, що досягнув протилежного: П'ятьсот юнаків стояли з низькоопущеними головами, дехто плакав, дехто тер послиного на морозі носа. Я ж переконався остаточно, що звідси повороту нема в мій вимірний світ — треба замиритись з долею.

А потім потекли будні — сірі, одноманітні. Рано — зарядка й політнакачка, вдень теоретичні й практичні заняття, вечером — військові заняття та безкінечні мітинги в червоному куточку. Між цим усім ще й сніданок, обід та вечеря — “гречка, сечка і перловка —

постоянная шамовка”, як жартома називалися наші обіди. Ятрилися й заживали рани на руках, грубшала шкіра на колінах і ліктях, димом від десятків ковальських горен сльозилися очі, гуд молотів шумів в голові навіть в час відпочинку, та пройшли місяці і з кожним днем все кращі деталі виходили з під наших молотків, все рідше нило серце при згадці про школу. Тільки довгими зимніми ночами, коли після “отбоя” згасло світло в гуртожитку, ми переносились в інший світ — це тінь незабутнього Панаса Мироновича водила нас за легіонами Спартака, за полками Богдана, Остриниці й Залізняка, слідами великого Кобзаря, по гарячих пісках Кос-Аралу...

І часто сирена на подійом заставляла моїх товаришів-співмешканців з відкритими повними сліз очима і я жалкував, що забрав їм і собі спочинок своїми байками та вечором знову не міг опертися їхній прозьбі продовжувати далі.

***

Так пройшла зима і настала весна. Зазеленіли поля і гаї, завітчалися сади і левади, заспівали дівчата й солов'ї... І хоч вечорами після науки і праці подвоїлись військові заняття, як подвоїлась і пильність комендантів, та це не перешкоджало хлопцям після “отбоя”, заклавши чучала під одіяла, летіти туди, звідки неслися пісні, куди звала молодість — на село до дівчат.

Частенько приходилось моему Степанові чистити картоплю на кухні, ще частіше мити підлогу в гуртожитку та вислухувати комендантські “моралі”, але минав вечір-другий і знову з села долітав його дзвінкий голос, якому заздрили не лише всі дівчата на селі, а напевно й самі соловейки.

А Ілько? Весна існувала й для нього, але дівчата абсолютно — ні. Так думали всі хлопці, так думало начальство, так до вчорашнього вечора думав і я — його найближчий друг.

Мало хто знав, що цей вісімнадцятилітній красунь і силач, улюбленець всіх хлопців і начальства, староста найкращої в “учіліщі” ковальської групи, мав цього року закінчити десятий клас і вступити в військово-летунську школу. Та ніхто, крім мене, не знав, що одного дня в листопаді минулого року його запрошено в одну несимпатичну установу в місті й довго розпитувано про батька — майора червоної армії, який без вісти пропав на фінському фронті, про його пляни після закінчення школи, а дізнавшись про все той, що розпитував, ласкаво усміхаючись запропонував: “Так вот, товарищ Гайдамака, я советую вам вступить добровольцем в Трудовые Резервы. Понимаете, я только советую вам для вашего же лучшего будущего. И пожалуйста подпишите вот здесь, что обовьсом что ми говорілі будет извесно только мне і вам”. Але навіть і я не знав, що Галя, дочка нашого сердитого директора, це колишня Ількова шкільна подруга і любов. Ця завжди привітна синьоока дівчина була центром уваги і предметом захоплення всіх учнів ремісничої школи. Кожний намагався звернути її увагу на себе, кожний хотів rado їй чимсь послужити. А коли вечорами Галя брала гітару в руки й виходила на ганок, біля неї негайно гуртувався цілий “батальйон” — засипали її свіжонарваними квітами й гаряче аплодували за кожну проспівану нею пісню. Співала ж вона надзвичайно гарно, особливо “Ніч, яка Господи”. Але як тільки на горизонті появлявся Ілько — Галя помітно хвилювалась, поспішно прощалась і зникала за дверима, кинувши: “Добраніч, іду вчитись — іспити ж завтра”. Справжньої її причини не знав ніхто, тому кожний і вірив її словам, бо цього року вона мала закінчити десятий клас.

Аж учора в зеленому куточку Ілько якось розгублено соваючи фігурами програв мені партію шахів і на мою пропозицію повторити знеохочено махнув рукою: “Досить на сьогодні. Ти знаєш, краще напиши мені

любовного листа. Такого, розумієш, щоб... віршами". "Тобі? Любовного листа?" "Ну так! Чого ти витріщивсь?" "Та знаєш... того... я ще не писав любовних листів навіть до дівчат, а до хлопців... тим більше віршами..." "Е, брось дурака валять. Для інших же пишеш — напиши й мені, я завтра хочу післати до дівчини, вона напевно чекатиме". "Ага, ось воно що! І тебе забрало! Довго я мозкував що б його таке написати Ількові, що б було "і в риму і правда", але нічого не виходило. "Знаєш що, Ільку, ти напиши краще прозою, якщо вона любить — повірять, а коли ні, то й вірші не допоможуть, але тобі, думаю, й без слів повірять!" "Та воно правда, але вона дуже вірші любила й сама писала — колись читав, точно як у Шевченка получається". І тоді я взнав, що "вона" — це ніхто інший як наша Галя, що вони разом дев'ять років ходили до школи, аж минулого року незабаром перед тим як Ілько поступив в Трудові Резерви, Галя з родиною виїхала з міста і тут вони знову зустрілися, хоч від того часу Галя постійно уникає з ним говорити. Яка тому причина — Ілько сам не знав, але зате добре знав, що прощаючись, Галя сказала йому: "Думаю, що ми ще зустрінемось з тобою, а як ні, не забудь згадати й про мене як кінчатимеш школу, а я в той день напишу для тебе свою найкращу поезію". Ілько обіцяв не забути. І ми вирішили, що найкраще йому піти самому до школи й привітати її з успішним закінченням, ну і, може, взяти "найкращу поезію". Сьогодні ж, після цілоденної підготовки (звичайно більш моральної), Ілько пішов до школи і я щиро побажав йому найкращих успіхів. Але яке ж було мое здивування коли я, прийшовши в зелений куточок, застав там Ілька. Він спокійно лежав собі під яблунею, непорушно вдивляючись в блакитне всіяне зорями небо! Цікаво! Та ж Ілько до поетів, тимбільше до романтиків, ніколи не належав, навпаки — цілком прозаїчна душа і раптом... "зорі лічити". Гм... дивні діла творить місячна ніч, дуже дивні.

— Здоров, астрономе, багато нарахував?

— А це ти, я шукав тебе, ти мені потрібний.

— Думаю, що сьогодні тобі хтось більш потрібний, ніж я.

— Через те й шукаю тебе, я знав, що ти сюди прийдеш. Ідем до школи.

— Чого, що я там забув — наряд в неочередь?

— Викличеш мені її на двір...

— Фю! Оце раз! А я ж думав в тебе до дівчат відваги позичати, а ти бачу того... струснув.

— Е, це не те. Це ж не дівчина якась, це ж... Галя!

Як він це сказав! Та нехай всі любовники світу сховаються перед моїм Ільком.

— Ну що ж, коли аж так — "готов служити і рад старатца!" Ідем.

***

В просторій, ясноосвітченій залі школи гриміла духова оркестра. По блискучій паркетній підлозі проносились веселі танцюючі пари, з стін "ідеологічно-вирізняно" усміхались з десяток вождів і героїв, а поміж ними червоними полотнищами, що звисали від стелі майже до самої підлоги, кричали плякати про щасливе життя радянської молоді. Але, на диво, між танцюючими не видно ніодного з "наших", так само дуже мало було й хлопців-десятиклясників, яких ми багатьох знали. Зате повно пілотів з недалекого аеродрому, що знаходився за сосновим бором. З їх блискуче синіх уніформ, з задоволених облич і самопевної поведінки аж кричало, що вони — тут господарі, а не гості. Ага, ось і Галя в парі з якимсь рудим прищипуватим лейтенантом: вона щось весело шепетала йому, а він недбало усміхаючись водив очима по залі. Вибравши зручну хвилину, коли музика стихла й пари зупинились, підходжу до Галі. Лейтенант недбало козирнув на мій привіт — певно, хоч і синя, але менш блискуча з молот-

ками замість кокарди, моя уніформа не зобов'язувала його козирати по уставу. "Добрий вечір, Галя, поздоровляю вас за закінчення школи". "А спасибі, спасибі, — зашебетала вона, — і як ви не побоялись зайти сюди? Та ж там в буфеті — папа і зможе вас побачити". "Надіюсь на ваше заступництво і його милосердя ради такого вечора. Між іншим я прийшов попросити вас вийти на хвилину — там ще хтось дуже хотів би вас привітати з цієї нагоди, дуже хотів би". Зніяковіла, на мить розгубилась — певно догадалась, але перемоглась: "А цей "хтось" не може хіба сюди зайти?" "На жаль не може, бо не надіється ні на заступництво, ні на милосердя". Лейтенант тормосив пряжку португелі — певно нудився, або були йому не до смаку ці привітання. "Ну добре, я вийду, — згодилась Галя, — Ізвініте мене, Женя, я тільки на одну хвилину", — кинула лейтенантові й ми пішли до дверей. "Там", — показав їй рукою на бузкові кущі під парканом школи в тінях яких з букетом квітів в руках чекав Ілько. Місія вдалась і я з приємним почуттям виконаного обов'язку вернувся до залі — когонебудь ще привітати. Лейтенанта ніде не було видно з якихось пару хвилин. Аж ось він з нашим директором показався на дверях буфету, щось, певно неприємне розповідаючи йому. Директор сердито водив очима по залі, а його настовбурчені вуса не віщували нічого доброго тому з його підданих котрий би потрапив тепер на його очі. Відступати було вже пізно і я сховався за великий вазон з розкішним фігусом, що стояв під стіною. Незабаром з букетом вернулася Галя і лейтенант пішов її на зустріч, а директор пригладивши вуса зник в буфеті. Музика вдарила вальс і пари знову закрутились, попливли. Був підходящий момент "змотати вудочки", але мою увагу прикувало бліде й схвильоване обличчя Галі. Лейтенант прихилившись щось шепотів їй на вухо, вона здивовано глянула на нього і мовчки покрутила головою. Потім якось дивно усміхнувшись і схилила голову йому на груди. Рука з букетом безсило опала з лейтенантового плеча і квіти розсипались по паркету. Ніхто не кинувся їх підібрати, ніхто з танцюючих не зупинився, не оминув. В'янув синій бузок, в'янули ніжні ромашки під сотнями ніг і лише краплі неспалої роси на рожах докірно блистіли як слюзи... "Це ж не дівчина якась, це... Галя!" — невільно вирвались мені Ількові слова. Де ж Ілько, що трапилось? Його не було ніде: ні в гуртожитку, ні в зеленому куточку, куди я пішов ще раз. В душі наростала тривога за скривдженого друга, а в голові влізло снувала думка: Це ж вони оці чичикови, собакевичі, хлестакови бавляться отак в цю ніч по всій Україні, перебираючи благородними директорськими дочерьми, а "глухие хахлушки", оті — несміливі, босі селянські дівчатка з опущеними очима й потрісканими від холоду руками, зневажаєні й погорджені пішли на берег ріки і там піснями кличуть милого прибути з далекого краю. Де ж він той милий? Де ж може над Балтиком, може над Амуром... Чи ж не так було й за князя Голіцина? Напевно так само: гриміла музика в княжих палатах, лилося рікою вино, а край села співали дівчата, виглядаючи козаків з-за Десни, тих, що їх і кості потліли в ботолах над холодною Невою. Тепер князя Голіцина нема — в його палатах ми вчимося кувати зброю для тих, що стоять над Балтиком і Амуром і бережуть кордони, щоб голіцини ніколи більш не вернулись, а тут.. те ж саме.

Вертався додому коли вже на сході займалась зоря. По дорозі від школи до аеродрому проїхали з піснями пара грузових машин. Весело лунала в ранковій тишині пісня: "І нікто на свете не умеет лучше нас смеяться і любить". Між кількома дівочими голосами я розпізнав і голос Галі, той голос яким вона так ніжно співала "Ніч яка, Господи".

Ілька знайшов в саду біля струмка — сидів на березі й курих собі. "Що сталося, Ільку?" "Нічого. Все в по-

рядку". — найспокійнішим голосом відповів він і кинув недопалок в воду. Простягнувся на траві, позіхнув смачно й несподівано запитав: "Ти, здається, казав мені, що ще не писав любовних листів до дівчат?" "Ні." "То й не пиши. Ніколи!" "Думаєш завтра написати". "Кому? Отим шлюхам, що як метелики на вогонь летять на кацапські побрякушки і обсмаливши крильця хникають "при місяці стоя"! "Не всі, Ілька, та й не вони в тому винні, а крім того, моя ж "Катерину" на пам'ять знає". "Катерину? Дурнику ти нерозумний! Та чи знаєш ти що ота... знає на пам'ять всього Кобзаря й сама писала та ще й як писала? Ідем краще спати і "будем горди что от нас завісіт судьба родіни". Ех — стиснув він кулака, — коли б вона от нас справді завісіла!!!"

***

В неділю ми звичайно мали "поблажку" — комендант будив нас на дві години пізніше, а тому, що наступного дня він взагалі не прийшов, ми до тих двох додали ще чотири і проспали до самого обіду. Після обіду збирались іти на річку купатися, але плян наш провалився: несподівано тривожно завила сирена на "общее построение". Чогось подібного в неділю не траплялось ніколи, значить сталося щось надзвичайне. Директор, кілька майстрів і блідий, з перестрашеним обличчям помполіт над чимсь гаряче дебатовали серед площі. П'ятсот учнів — як один знак запитання: що трапилось? "Товариші, — нарешті видавив з себе помполіт, — фашистская Германия, вероломно сламала пакт о ненападении, напала на нашу родіну... — як громом з ясного неба прибиті стояли непорушно лави і чути було тяжкий віддих помполіта, — ...бомбілі города: Київ, Житомир, Севастополь... среди мірнаво населенія есть жертви..." Хоч свою промову й закінчив помполіт запевненням в перемозі "нашого правого дела", але по ньому було видно, що "дело дрян" — йому треба б лягти в ліжко. Потім говорив директор — як завжди не в лад, не складно й сердито: про дисципліну, порядок і працю. Крім того строго заборонено виходити з території учіліща. Після мітинга тут же на площі розгорілись гарячі дебати, які скінчились тим, що відразу був зорганізований батальйон, і вирішено негайно йти в военкомат, а звідти на фронт — "бити німця". Командиром одноголосно вибрано Ілька Гайдамаку, і він, не гаючиш, перебрав на себе команду. Не більш чотирьох десятків "послушних" з загального числа підсилює і насмішки всього батальйону поховались по кімнатах. Так само сховалось і начальство в червоний куточок і там замкнувшись, кудись завзято дзвонили телефоном і не діставали відповіді.

Оглянувши батальйон, Ілька рішуче скомандував: "Батальйон, в напрямі военкомату шагом марш!" Дружно вдарили ногами по твердій землі чотири й півсотні хлопців. "Запівало наперед!" додав командир і Степан вихром пронісся з хвоста колони в голову. "Починай, Степане, козацьку — про Дорошенка, чорт візьми", — напівжартом скомандував Ілька. Ця улюблена пісня нашої ковальської групи в особливо важких моментах співалася всим батальйоном, а тому, що до пісні Степана не треба було двічі просити, скоро задзвеніли шибки в вікнах гуртожитку від дружнього "Гей, долиною, гей..." З вікна директорського будинку виглянула заплакана Галя й повила мене рукою до себе. "Товаришу, командире, дозвольте вийти з строю!" "Марш!" В три скоки вже стояв під вікном. "Гриша, я думаю, що ти дещо знаєш і розумієш, — нахилилась Галя і зірвала під вікном дві червоні рожі, — передай їх від мене Ілюші, пробач, — товаришу командире, а найкращу поезію, скажи, я передам особисто при першій зустрічі. Щасливого путі!"

"Знати то я дещо знаю, Галю, а от розуміти — абсолютно нічого не розумію..." — думав я, доганяючи батальйон.
(Далі буде)

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТІЇ...

(Продовження зі стор. 9-ої)

і є типовим для всіх диктаторських ідеологій і режимів. Тому всі вказують на те, що власне крім господарської кризи, найбільш характерним для нашої доби є певний занепад основних морально-політичних надбань західно-європейської культури, а саме: гуманності, пошани до людини і її свободи. Подібно до того, як в господарському житті плянування, так в житті політичному піднесення етичного наставлення і людяності треба вважати тепер за найважливіший лік для усунення сучасної кризи в європейському суспільстві...

"Політичне право і мораль Заходу — пише Липмен — вийшли з релігійного переконання, що всі люди є індивідуальні істоти, і що людська особа є недоторкана. До такого переконання дійшли люди в своєму довгому піднесенні з болота варварства. На цих скелях вони поклали підвалини для суспільства вільних людей... Ні фашизм, ні комунізм, ні державний соціалізм, ні господарський лібералізм 19 віку не здібні погодити модерну господарську форму з нашою культурною спадщиною" (В. Липмен: "Товариство вільних людей", Берн, 1945).

Ще раніше англійський історик Джон Дальберг-Ектон, ніби передбачаючи сучасну кризу, писав: "Проблема демократії освітлює зв'язок етики та політики і показує, як моральні дефекти ведуть до втрати свободи. Тому мусимо сказати, що свобода цвіте в зв'язку з совістю. Упадок совісти приводить до втрати свободи і навпаки"...

Для нашого народу, що затримався в своєму розвитку, демократія є найкращим і найреальнішим шляхом для його всебічного та успішного розвитку. Постає лише питання: чи наш український народ вже досі до демократії і чи вистачить у нього вміння й сил для встановлення в себе такої складної системи суспільної організації, як демократія?

(Відповідь сл. п. І. П. Мазепи на ці дразливі питання надрукуємо іншим разом. Ред.).

PRINCESS FASHION FURS

506 QUEEN STREET WEST

в Торонті

Tel.: EM. 3-8884

- Найкращі футра на догідні сплати,
- Готові і на замовлення,
- Всіх родів переробки.
- Товар гарантований.
- Приймаємо теж на переховку літом.

Наш другий магазин:

750 YONGE ST. Tel. WA. 1-8971

ПОДІЇ І ЛЮДИ

BURLACOFF'S
FURNITURE

MARCONI TV MODEL 235

- ЕЛЕКТРИЧНІ
І ГАЗОВІ КУХНІ
- ХОЛОДИЛЬНИКИ
- ПРАЛЬНІ МАШИНИ
- РАДІО
- ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ

та інше

купите на дуже догодних
умовах у крамниці

BURLACOFF'S
FURNITURE619 QUEEN ST. WEST
TORONTO, ONT.

Tel.: EM. 3-6812

ЗИМОВА ОЛІМПІЯДА 1956 Р.

Змагання чергової зимової олімпіади відбувались від 26. січня до 6 лютого ц. р. в містечку Кортіна, в мальовничому глухому закутку італійських Альп. Прихильники зимового спорту з великим зацікавленням чекали початку цих популярних змагань, в яких, вперше в історії зимової олімпіади, брали участь такі країни, як СССР з його 220 мільйонів населення, та князівство Ліхтенштейн, з нецілими 14.000 населення.

Нетерпляче очікувано передовсім виступ советських спортсменів, рекорди яких, встановлені чи то на міжнародних змаганнях попередніх років, чи то на останніх змаганнях на першість СССР в Алма-Ата (Туркестан), 1955 р., були відомі широким колам прихильників зимового спорту у вільному світі. Навряд чи треба нагадувати нашим читачам про ту увагу, яку в Советському Союзі приділяють спортові. Це окрема тема. На цьому місці зазначимо лише, що спорт, — це не тільки один із засобів виховання мас всередині країни, це також один із дуже ефективних засобів пропаганди ідеї комунізму поза межами залізної заслони.

Для того, щоб зробити цю пропаганду ефективною, щоб підняти престиж СССР в очах наївних чужинців, советський уряд не зупиняється ні перед якими труднощами. Для видатного атлета робиться все, на що тільки спроможна тоталітарна країна. Але за це і від атлета вимагається дуже багато. Він мусять на ділі продемонструвати перевагу “комуністичного державного і соціального устрою” над “прогнилим Заходом”. Не диво, звичайно, що людські резерви СССР уможливають кремлівським володарям знайти потрібний матеріал і системою жорстокого тренінгу довести його до форми або чемпіона у своїй галузі, або принаймні до рівня дуже доброго спортсмена.

Ось якраз цим і можна пояснити перше місце, що його СССР зайняв в неофіційній таблиці олімпіади, здобувши 121 точок. (Точки в неофіційній таблиці рахувались за такою системою: 10 точок за перше місце, 5 — за друге, 4 — за третє, 3 — за четверте, 2 — за п'яте та 1 — за шосте місце). І хоч для деяких західних журналістів це перше місце СССР і було деякою несподіванкою, і всі майже писали про величезну перемогу советів на зимовій олімпіаді 1956 р., ми все ж уважаємо, що якщо прийняти до уваги ту “опіку”, яку советський уряд приділяє спортові і той тренінг, через

який пройшли ці “аматори”, успіхи СССР на цій олімпіаді були не такі вже великі.

Правда, як вже зазначено, СССР зайняв перше місце в неофіційній таблиці та здобув найбільшу кількість золотих медалей (6). Але, наскільки більше треба всеж зарахувати досягнення справжніх аматорів малесеньких європейських країн, що не мають до диспозиції і соті долі тих людських чи фінансових ресурсів, якими так багатий СССР. Ось, наприклад, маленька, зруйнована війною Австрія, що лише недавно здобула свою незалежність. Вона виграла 4 золоті медалі і опинилась на другому місці неофіційної олімпійської таблиці з 78½ точками. На третьому місці Фінляндія, з трьома золотими медалями та 66 точками. На четвертому — Швеція, на п'ятому — Швейцарія. Сполучені Штати займають в неофіційній таблиці шосте місце з двома золотими медалями та 54½ точками.

Пишучи про олімпіаду 1956 р. не можна не згадати найпопулярнішого спортсмена цих змагань, і, без всякого сумніву, найталановитішого змагуна в своїй ділянці, 20-літнього австрійського лісоруба Тоні Зайлера, з Кітцбюля в Тиролі. На лещатах з молодих років, Тоні був мабуть найбільшою сенсацією олімпіади. Він один виграв Австрії три золоті медалі — одноразове досягнення, яке до нього не вдалось жодному спортсменові.

Для деяких західних журналістів подібною сенсацією було здобуття айскокейовою дружиною СССР золотої медалі та першого місця в олімпійському турнірі, перед Сполученими Штатами та Канадою. Для нас особисто — це не було великою несподіванкою, хоч би вже й тому, що дружина Канади була цього року слабшою від попередніх канадських команд, які репрезентували Канаду на міжнародному форумі, а до того ще й не в формі.

Советська дружина, з другого боку, що складалась з тих самих “державних аматорів”, які в минулих роках брали участь в змаганнях на першість світу з айскокею, була настільки сильна в своїх передолімпійських виступах, що їх шанси на перемогу над Канадою були зовсім реальні. Совети, в зустрічах з Канадою (2:0) та Сполученими Штатами (4:0) продемонстрували блискучу техніку гри з шайбою та без неї, велику витривалість та добру кондицію. Завдяки цим факторам їм і вдалось перемогти Канаду та США. Для дружини кленового листка ця поразка є особливо болючою, бо, якщо мож-

на взагалі говорити про національний спорт, то айсгокей є таким для Канади. Для ілюстрації можна зазначити, що поразку Канади в айсгокей можна було б порівняти тільки з поразкою Сполучених Штатів в бейсбол.

Решту результатів навряд чи можна назвати сенсаціями, за винятком двох нових світових рекордів, встановлених під час бігів на лижвах, що, без сумніву, заслуговують на увагу. Так, Євгеній Грішін, ССРСР, пробіг 500 метрів в сенсаційному часі, 0.40.2 хв., та в бігу на 1500 метрів, два росіяни Грішін та Михайлов поділили перше місце в часі 2:08.6 хвилини.

Таким чином, черговий виступ "державних аматорів" на міжнародному форумі приніс Кремлю потрібні перемоги, хоч може і не в такій кількості, як того треба було сподіватись. У західному світі ж, як це відбилось в пресі, з'явилися численні думки про перегляд олімпійських правил та західного настановлення до спорту взагалі. На кінець подаємо список окремих переможців та неофіційну таблицю олімпіади в Кортіні, 1956 р.

ОЛІМПІЙСЬКІ ЧЕМПІОНИ, 1956:

ЧОЛОВІКИ:

Фігурні лижви: Г. А. Дженкінс, США, 166.4 точки;

500 м. біг на лижвах: Є. Грішін, ССРСР, 0:40.2 хв.

1500 м. біг на лижвах: Є. Грішін і Ю. Михайлов, ССРСР, 2:08.6 хв.

5000 м. біг на лижвах: Б. Шілков, ССРСР, 7:48.7 хв.

10.000 м. біг на лижвах: С. Ерікссон, Швеція, 16:35.9 хв.

Скок з лещатами: А. Гаварінен, Фінляндія, 227 точок (скоки 82 і 84 м.).

Великий слалом: Т. Зайлер, Австрія, 3:00.1 хв.

Спеціальний слалом: Т. Зайлер, Австрія, 3:14.7 хв.

Простий з'їзд на лещатах: Т. Зайлер, Австрія, 2:52.2 хв.

Північна комбінація (стрибок та з'їзд на лещатах): С. Стенерсон, Норвегія, 455 точок.

50 км., біг на лещатах: Г. Ернберг, Швеція, 2:50.27 год.

30 км., біг на лещатах: В. Гакулін, Фінляндія, 1:44.06 год.

4 x 10 км., лещата: ССРСР, 2:15.30 год.

Айсгокей: ССРСР.

Санки на двох: Італія, 5:30.14 хв.

Санки на чотирьох: Швейцарія, 5:10.44 хв.

ЖІНКИ:

Фігурні лижви: Т. Олбрайт, США, 169.6 точок.

Великий слалом: О. Райхерт, Німеччина, 1:56.5 хв.

Спеціальний слалом: Р. Колліяр, Швейцарія, 1:52.3 хв.

Простий з'їзд на лещатах: М. Берто, Швейцарія, 1:40.7 хв.

10 км., біг на лещатах: Л. Козиркова, ССРСР, 38:11 хв.

4 x 3.5 км. біг на лещатах: Фінляндія, 1:09.01 год.

Пари: Фігурні лижви: Е. Шварц і К. Опельт, Австрія, 11.31 точок.

НЕОФІЦІЙНА ТАБЕЛЯ

з кількістю золотих медалей:

1. ССРСР (6) — 121 точок
2. Австрія (4) — 78½ точок
3. Фінляндія (3) — 66 точок
4. Швеція (2) — 62 точок
5. Швейцарія (3) — 55½ точок
6. США (2) — 54½ точок
7. Норвегія (2) — 47 точок
8. Італія (1) — 31½ точок
9. Німеччина (1) — 24 точки.

Далі йдуть: Канада, Франція, Голляндія, Польща, Японія, Чехословаччина, Мадярщина, Англія та Еспанія.

О. Смолянський

США:

"Капіталісти всіх країн — єдняйтеся!.."

Було б не дивно почути подібне гасло від Генрі П. Форда, Гарлов Куртіса чи іншого барда американського капіталізму. Коли ж такі слова вимовляє провідник вільного робітництва, президент Американської Федерації Праці та Конгресу Індустріальних Організацій, то їх варто занотувати.

Місяць тому Інтернаціональний Клуб Бізнесменів запросив президента AFL-CIO Джорджа Міні до Мангатану з головною доповіддю. І сказав Джордж Міні капіталістам: "Чомусь багато американських бізнесменів недостатньо свідомі загрози з боку світового комунізму... Президент "Дженерал Моторс" Гарлов Куртіс заявив, наприклад, що не бачить більше причин, чому б не продавати авт та інших матеріалів країнам советського бльоку... Чи пан Куртіс не розуміє, що для правителів зза залізної заслони торгівля з Заходом не є економічним підприємством, а є радше політичною зброєю, яка буде вжита проти нас?.. Я вимагаю від вас щоб ваша надія на хвилювий грошовий заробіток не засліпила вас. Знайте вашого ворога. Не допомагайте йому. Більше того: допоможіть ідеї вільної ініціативи через підтримку здорової економічної політики, через добрі взаємини між робітниками і працевлагодотворенцями вдома та через демократичну зовнішню політику за океаном..."

П'ятьсот чільних американських бізнесменів, присутніх на зборах у Мангатані, гаряче аплодували словам остороги робітничого лідера. Таке щось можливе тільки в Америці.

"Мирова бомба..."

Щоб перебрати від Хрущова ініціативу в "мировій офензиві", президент Айзенговер у кінці лютого підписав драматичний декрет, що дозволяє зужити уран вартості 30 бильйонів доларів на застосування атомної енергії для мирних цілей у США та інших країнах вільного світу.

Державний департамент покладає на цей декрет величезні надії, однак факти, виявлені недавно Комітетом Атомової Енергії, кажуть бути більш скептичними. Зі звіту цього комітету можна довідатись, що атомова енергія відограватиме значнішу роль в індустрії, агрикультурі й медицині щойно за яких 20 років.

Що ж до транспорту, то мрії багатьох про атомові авта, потяги, літаки і кораблі виявляються взагалі нереальними, бодай так довго, поки існує доволі звичайного дешевого палива.

Піхота на аероцикліях...

Місяць тому в розпорядження американської армії віддано новий винахід: аероцикл. Це малий "гелікоптер", який важить всього сто кілограмів, має шкортість 65 миль на годину й може везти на собі піхотинця з усім його бойовим вантажем. Кермо аероциклу дуже подібне до керма мотоциклу. Він може летіти горизонтально й вертикально та приспособлений сидіти на суші й на воді. Потужність мотора — 44 кінських сили.

ЕГИПЕТ:

"Хай живе свобода"... завтра

П'ятьдесят тисяч египтян зібралися на Площі Республіки в Каїрі, щоб заслухати текст давно обіцяної прем'єром Гамаль Абдель Нассером конституції.

Від першої до останньої сторінки конституція Нассера переповнена обіцянками про права і свободи: право на працю, право на пенсії, право на освіту, свобода преси, свобода слова, свобода зібрань, свобода релігії...

"Справжня революція для Єгипту починається сьогодні! Весь народ вибиратиме Верховну Раду революції" — заявив святочно Нассер під голосні оклики захоплення. Для більшої переконливості, що Єгипет змінив військову диктатуру на "республіканський і демократичний уряд" — прем'єр Нассер та його співробітники вперше з'явилися на трибуні в цивільних одягах...

Кілька років студював Нассер та його експерти конституції багатьох країн. Врешті взяли за зразок американську конституцію. Проте Нассер не вірить, що Єгипет готовий до всіх прав та свобод, проклямованих новою конституцією. Тому

в додатку до конституції сказано, що тим часом у Єгипті дозволена тільки одна політична партія — партія Нассера. Також всі зарядження дотеперішньої військової влади залишаються в силі, поки уряд не знищить “нужди, хворіб, неписьменности та старої корупції”. Можливо це ще не демократія, але це вже найкраща влада на яку відсталий Єгипет міг спромогтись.

ВАТИКАН:

До єдності далекий шлях...

Папа Пій XII прийняв недавно на аудієнції провідника німецької протестантської церкви єпископа Отто Дібеліуса. Що говорив Владика Берліну з Владикою Риму — ніхто докладно цього не знає. Ватиканським репортерам і фотографам було заборонено бути свідками цієї рідкісної візиту. У ватиканській пресі не було про неї навіть короткої згадки. Проте з протестантських кіл інформують, що Єпископ Дібеліус двічі підносив питання про участь католицької церкви в Світовій Раді Церков, а Папа двічі ствердив, що Рим не може релігійно співпрацювати з жодною групою, яка ставить католицьку церкву нарівні з іншими.

ЄРУСАЛИМ:

Чи були “християни” перед Христом?

Майже десять років учені досліджують т. зв. “Манускрипти Мертвого моря”, знайдені одним йорданським пастухом у печері біля Єрихону. Місяць тому, професор семітської філології на менчестерському університеті Джон Алегро, подав перші висліди цих дослідів. Знайдені манускрипти стверджують, що 100 років перед приходом Христа жив у Палестині містерійний “Учитель Справедливости”, який голосив науку, подібну до науки Христа, мав своїх послідовників і був

розп'ятий на хресті. Яке становище займуть теологи до цієї археологічної знахідки покищо невідомо.

ІНДІЯ:

До комунізму тільки один крок

П'ять років тому, Віноба Бгаве, аскетичний ученик Магатми Ганді, прийшов до висновку, що тільки негайний розподіл поміщицьких земель серед безземельної бідноти розв'яже проблеми Індії. З цим переконанням ішов він від села до села, просячи поміщиків вважати його їхнім “п'ятим сином” і розділити п'яту частину їхньої землі між безземельних селян. Теоретично Віноба Бгаве ціль свою досягнув. Він “сколекував” майже 50 мільйонів акрів землі для 50 мільйонів безземельних селян (по одному акрові на родину). Проте на практиці, нічого з цього не вийшло. Тільки 213.000 акрів землі поміщики справді віддали селянам, та й то половина цієї землі непридатна для вжитку.

В цьому році, розчарований “святий чоловік” Бгаве, спираючись вже на сильну організацію, рішив змінити ціль і методи: “моя організація стоїть за революцію й знесення приватної власности на землю... Теперішній уряд мусить бути ліквідований і замінений селянськими радами... Комуністи заповнили мене в своїй підтримці.”

Здавалось би, від філософії Ганді до комунізму шлях дуже далекий, але для розчарованих ідеалістів — це тільки один крок.

СССР:

Приїхали, звідки виїхали...

Марочка: “Тепер скажи собі, чому ти так скоро погодилась їхати на цілині землі? Чи зі страху перед партійним судом? Присягаю, що це був не лише страх перед судом... Там, у пустині, я почну нове життя. Минуле буде поховане; кожний буде пити! Я не буду. Я буду триматися. Я буду майже свята. Ніхто не скаже, що Марочка є хуліганом... Я житиму сама, без нікого, без карт...”

Нілочка: ...Не можу зрозуміти, чому ми всі ще не мертві. Цілині землі, бачиш! Це кошмар, клянусь!.. А я, дурна, приїхала сюди. Мале дівча зловилося... Тут немає цілиних земель, тільки вовки, сніг, бурі. Нілочка втрачена. Не чекайте мене, дорогі подруги...”

Ми подали за американською пресою кілька уривків з нової п'єси советського пропагандиста Ніколая Погодіна — “Ми втрюх на цілиних землях”. П'єса мала величезний успіх у театрах Москви, але була заатакована “Правдою” й “Літера-

турною газетою” і знята з репертуару. Погодін п'єсу “виправляє”.

Сьомогодинна доповідь Нікіти Хрущова на 20 З'їзді Комуністичної Партії СРСР інтересна з багатьох поглядів. Не маємо можливості аналізувати її на цьому місці, все ж таки, вважаємо конечним звернути увагу на один момент, недобачений нашою пресою. Згідно тверджень Хрущова, з новим шкільним роком Советський Союз матиме новий тип елітарних шкіл, “розположених на передмістях, в курортних місцях та лісових околицях...” Ці школи матимуть “ясні великі кімнати, добре устаткування, порядні кантини та всякі роди розваг...” В цих школах викладатимуть найкращі учителі й студенти “житимуть в них постійно, а батьки відвідуватимуть їх підчас свят та ферій”.

Ці спеціальні школи мають бути під кожним оглядом упривілейовані, як за царських часів були школи “благородних” дворян. Школи призначені для нової советської “аристократії”, яка вже давно шукала шляхів для забезпечення своїм дітям високих посад та спокійного панського життя. Щоб у ці “юнкерські” школи не попали діти селян, робітників та трудової інтелігенції — будуть встановлені високі оплати за навчання та прожиття.

ФРАНЦІЯ:

“Джерело світла”

Найпопулярнішим американським малярем у Парижі є тепер молодий недавній “джі-ай” — Сем Френсіс. Його картини — це мішанина чорно - червоно - жовтих плям, які називає він “джерелом світла”. За останнє таке “джерело світла”, розміром 10x14 фітів, він дістав від директора Базельського музею А. Рудлінгера 1 мільйон франків. Купуючи цю абстрактну картину, Рудлінгер мав сказати: “Якщо ти настільки безглуздий, щоб щось таке малювати, то я можу бути настільки безглуздий, щоб це купити...”

ROMAN

988 QUEEN ST. WEST

ЄДИНА
УКРАЇНЬСЬКА ЦУКОРНЯ
В ТОРОНТО

Поручає:

- Короваї
  - Всі види тортів
  - Віденські штрудлі
  - Крайові маківники
  - Французькі тісточки
- та все на замовлення.

Лікар - дентист

Д-р Е. ВАХНА

386 Bathurst Street, Toronto

Приймає в год. 10-12, 2-6 та
7-9 веч. у понеділки й четверги.

Тел. ЕМ. 4-6515

Перша в Канаді крамниця меблів новоприбулих українців

ROCHESTER FURNITURE COMPANY

295 COLLEGE ST., TORONTO, ONT. Tel. WA. 3-2834

100% гарантія всього товару, або зворот коштів.

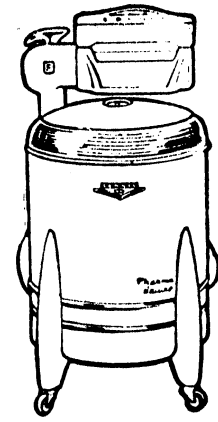
Машини до прання марки "CONNOR" ізольовані й за-
держують температуру протягом 12-ти годин.

Ці гарантовані на 4 роки машини, ми даємо на пробу
до 30-ти днів.

М. Герус

— Власники —

Н. Дейнега

П'ЯТИЙ КОНГРЕС МОЛОДІ СРЗДЕ

На 5 Конгресі Молоді Соціалістичного Руху для З'єдинених Держав Європи, що відбувся 14-15 січня в бельгійській столиці Брюсселі, українського делегата д-ра Богдана Феденка знову вибрано до ревізійної комісії цієї організації.

Український представник подав перед конгресом звіт ревізійної комісії і звітував також за діяльність секції емігрантів зі Східної Європи в Молоді Соціалістичного Руху для З'єдинених Держав Європи за час від останнього конгресу, що відбувся в липні 1954 р. в Ле Праде, в південній Франції. За цей час українські діячі Європейського Руху виконали поважну роботу, особливо в пресі різних європейських організацій, де було поміщено багато статей на українські теми.

Молодь СРЗДЕ творить цілком самостійну організацію. Сам Соціалістичний Рух для З'єдинених Держав Європи, який є одною з найважливіших організацій Європейського Руху і в якому провідну роль грають такі відомі політичні діячі як Поль-Анрі Спаак, Андре Філіп і ін. має свою окрему Українську Секцію. Україна є представлена в Міжнародному Екзекутивному Комітеті СРЗДЕ.

17 З'ІЗД КОМСОМОЛУ УКРАЇНИ

17-ий З'їзд "Комуністичного Союзу Молоді України" (комсомолу) відбувся 22-24 грудня м. р. в Києві. Нічим особливо замінним цей з'їзд не відзначився. З доповіді першого секретаря українського комсомолу Василя Дрозденка довідуємось, що до комсомолу належить сьогодні три мільйони української молоді. Коли додати до цього понад п'ять мільйонів молодших "піонерів", то стане ясно, що в комуністичній молодечі прибудівки загнано майже всю українську молодь, зокрема

молодь шкільну. Тим самим комсомол втратив свій колишній характер пробоевої і фанатичної комуністичної організації.

Приналежність до комсомолу сьогодні не дає його членам майже ніяких привілеїв. На 550.000 сільських комсомольців тільки 20.000 працює ланковими. 75.000 комсомольців вислано на цілині землі до Казахстану. 16 тисяч послано в копальні Донбасу вже в цьому році. Безперспективність для величезної більшості молоді, спричинена неможливістю закінчити вищу школу й дістати добру працю за фахом, породжує низьку мораль серед великої частини молоді, а це вже далеко гірше, ніж її формальна приналежність до комсомолу.

СВЯТО ОДУМ-у В ФІЛЯДЕЛЬФІ

Філія ОДУМ-у в Філядельфії влаштувала в неділю 29 січня ц. р. аж три імпрези: П'ятиріччя свого існування, посвячення філіяльного прапора та академію Крут. Почалися ці імпрези відправою в церкві св. Покрови, де Владика Мстислав, у супроводі отців та церковного хору,

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "МОЛОДІ УКРАЇНИ ЖЕРТВУВАЛИ:

Леся Марушак 2 дол., Дм. Ткачук 1 дол., М. Мандибур 0.50 дол.
З КОЛЯДИ: ОДУМ Торонто — 131 дол., ОДУМ Клівленд — 76 дол., ОДУМ Детройт — 91.15 дол., ОДУМ Міннеаполіс — 62 дол., ОДУМ Нью Йорк — 50 дол., ОДУМ Чикаго — 30 дол.

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ:

Філія ОДУМ в Детройті 17
Данило Завертайло, Чикаго 4
Ігор Передерій, Чикаго 3
Василь Пономаренко, Клівленд 2
Іван Наливайко, Гамільтон 1

Всім, що допомагають розвитку Видавництва щиро дякує "Молода Україна".

відправив панахиду по герсах Крут, а відтак посвятив одумівський прапор.

У парохіяльній залі відбулася академія, присвячена героям Крут, яку відкрив голова філії ОДУМ-у — В. Никиш, а змістовну доповідь прочитав член ЦК ОДУМ-у П. Гурський. Після академії відбулось ювілейне прийняття, на якому Владика Мстислав, священники та представники майже усіх місцевих українських організацій склали свої привіти та побажання для ОДУМ-у. Від Головної Управи ОДУМ з Нью Йорку вітав філію Голова — Богдан Марушак.

РІЧНИЦЯ КРУТ У ТРЕНТОНІ

5 лютого 1956 р. заходами філії ОДУМ-у в Трентоні та з участю молодечих організацій СУМА і Пласту було відзначено пам'ять героїв Крут спільним святочним Вечером.

Зала "Сокола" була переповнена присутніми. Відкрив святочний Вечір та виголосив вступне слово одумівець Петро Сенько. Реферат прочитав сумівець М. Шевців. В художній частині Вечора взяли участь всі три молодечі організації. З одумівців виступали Валя Рудь, Валя Литвиненко, Таня Невмержичка, Л. Рудь, І. Фат та Галя Сидорець. Чисельні присутні з вдоволенням привітали цю спільну молодечу національно-виховну імпрезу.

П. С.

ФІЛЬМИ:

Наталка і... Ксеня

Все, що можна було сказати про два найновіші українські емігрантські фільми — наша преса вже сказала. Зокрема слід відзначити об'єктивні рецензії на "Гуцулку Ксеню" й "Наталку Полтавку" у журналі "Нові Дні", за лютий 1956. Повторяти не будемо, все ж таки, слід сказати: по мимо багатьох недоліків — це єдині фільми, зроблені на еміграції, які варто побачити нашій молоді.

НАЙКРАЩІ РЕЧІ ПО НАЙНИЖЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. LUKE'S FURNITURE - ELECTRIC

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоапаратів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS ST. W., TORONTO, ONT.

— Tel.: EM. 8-9228

342 Bathurst St., Toronto, Ont.

"MAK" — FLORIST

- Весільні букети
- Вазони
- Вінки

та всякі квіти для різних нагод.

Відвідайте нашу українську крамницю!

Tel. EM. 3-7609 або WA. 1-4581

BATHURST HARDWARE

УКРАЇНСЬКИЙ ЗАЛІЗНИЙ
СКЛЕП І СЛЮСАРНЯ

Склад фарб, замків та виріб
різнородних ключів.

ІВ. ЛІЛІЦАК

344 Bathurst St.

Tel.: EM. 3-4884

ФАРБИ

найліпшої якості знаних
фабрик GLIDDEN, O. P. W.

ТАПЕТИ

у великому виборі купите най-
ліпше в українській крамниці

METROPOLITAN
PAINT & WALLPAPER
CO.

823 Dundas St. West,
Toronto, Ont. EM. 4-6597

УКРАЇНЬКА ТЕКСТИЛЬНА КРАМНИЦЯ

STYLETEX

555 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: EM. 6-0934.

висилає

ГВАРАНТОВАНІ ПАЧКИ

В УСІ ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ.

Якщо бажаєте допомогти своїм рідним та знайомим, залише-
ним у Ріднім Краю, то звертайтеся до **одинокі української фір-**
ми, яка гварантує за доручення посилки в цілості, а в доказ
одержання посилки, буде доручена Вам поштова посвідка відбору
із власноручним підписом відборця. В противнім випадку зверта-
ємо клієнтові вплачену ним готівку. МИТО та всякі інші оплати
є вчислені в ціну висланого товару, так що відборці в краю вза-
галі нічого не платять при відборі пачки.

За точними інформаціями звертайтеся до:

УКРАЇНСЬКОЇ ТЕКСТИЛЬНОЇ КРАМНИЦІ СТАЕЛТЕКС

555 Квін Стріт Вест (біля Денісон Аве.) — Тел. EM. 6 - 0934

Найвідживніший

і найдешевший харч — це

МОЛОКО

ТА МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ!

Споживайте високовартісні
продукти єдиної української
молочарні

ROGERS
DAIRY LTD

459 Rogers Rd., Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193